

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Posádkové město Litoměřice v letech 1918 – 1938

Tomáš Gol

**Bakalářská práce
2011**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tomáš GOL**
Osobní číslo: **H08062**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obory: **Historie (dvouoborové)**
Ochrana hmotných památek (dvouoborové)
Název tématu: **Posádkové město Litoměřice v letech 1918 - 1938**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Tomáš Gol prostuduje příslušnou regionální i obecnější literaturu a archivní fondy (SOA Litoměřice, SOKA Litoměřice, VÚA Praha) a na tomto základě zpracuje dějiny Litoměřic se zvláštním zřetelem ke vztahům armády a civilního sektoru.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

fond Kroniky a fotoalba VÚA Praha; SOKA Litoměřice, Archiv města Litoměřice; místní tisk - Litoměřické listy, Leitmeritzer Zeitung; KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan - TOMAS, Jindřich. Dějiny města Litoměřic. Litoměřice, 1997. ISBN 80-85433-48-6.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2011

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Abstrakt:

Bakalářská práce se zabývá Litoměřicemi jako posádkovým městem v letech 1918 – 1938. V úvodu je nastíněna stručná historie města s důrazem na vliv armády. Armáda se postupně stala trvalou součástí města a vojáci součástí místního koloritu. Na základě zápisů v plukovní kronice jsem vybral některé události, které ovlivnily život ve městě. Soužití vojáků a civilistů se hlavně v prvních letech po vzniku Československa neobešlo bez konfliktů. V práci jsem se tedy nemohl vyhnout obecným tématům jako je vznik Československa, vzájemné soužití české a německé národnosti v nové republice a také budování armády. Bez těchto témat by nebyl pohled na sledované období kompletní.

Klíčová slova: Litoměřice, armáda, historie, Československá republika, posádkové město

Abstract:

This thesis deals with the city of Litoměřice as a garrison town in 1918 - 1938. The introduction describes the brief history of the city, with an emphasis on the effect of the military corps. The army has gradually become a permanent part of the city and the soldiers a permanent part of local colour. I have chosen some of the events that influenced the life in the city on the basis of entries in the regimental chronicle. Coexistence of soldiers and civilians mainly in the first years after the establishing of Czechoslovakia was not without conflicts. I also had to mention general topics such as the creation of the Czechoslovak republic, the mutual coexistence of Czech and German nationalities in the new republic and the forming of our army. The view about the entire reporting period could hardly be completed without these issues.

Key words: Litoměřice, army, history, Czechoslovak republic, garrison town

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Litoměřicích dne 20. 03. 2011

Tomáš Gol

Poděkování:

Děkuji tímto panu doc. PhDr. Tomáši Jiránkovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost a rady při zpracování bakalářské práce. Zároveň bych chtěl poděkovat zaměstnancům Státního okresního archivu Litoměřice se sídlem v Lovosicích a Vojenského ústředního archivu v Praze za ochotu při poskytování rad a potřebných podkladů.

Tomáš Gol

Obsah

1. Úvod	1
2. Dějiny města.....	2
2.1 Počátky osídlení a středověký vývoj	2
2.2 Vývoj města na počátku novověku.....	3
2.3 Třicetiletá válka a její důsledky pro město	4
2.4 Počátky národnostního konfliktu.....	5
2.5 Město za válek s Pruskem	5
2.6 Rok 1848 a jeho význam v dějinách města	7
2.7 Dějiny města na přelomu 19. a 20. století	7
2.8 Město za 1. světové války.....	8
3. Vznik Československa	10
3.1 Němci v Českých zemích a vznik Československa.....	10
3.2 Vztah Čechů a Němců v Československé republice.....	12
3.3 Vznik a formování československé armády	12
3.4 Vývoj města v letech 1919 – 1937	14
4. Město, armáda a vznik Československa.....	17
5. Armáda ve městě.....	20
5.1 Velitelství.....	20
5.2 Jednotky Litoměřické posádky	21
5.2.1 2. pěší pluk Jiřího z Poděbrad	21
5.2.1.1 Oslavy 28. října	22
5.2.1.2 Výročí narozenin prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka.....	24
5.2.1.3 Výročí vzniku 2. střeleckého pluku.....	25
5.2.1.4 Udělování stuh na plukovní prapor	29
5.2.1.5 Střelby a cvičení pluku	30

5.2.1.6 Další zajímavé události	33
6. Společný život vojáků a civilistů	37
6.1 Odstranění sochy Josefa II.....	37
6.2 Slavnosti Turnerů	39
6.3 Jednání v Turnhalle	41
6.4 Divadlo	43
6.5 Vojenská hudba a její vystupování	45
7. Rok 1938 a jeho důsledky	48
8. Další vývoj posádky v Litoměřicích	51
9. Závěr.....	54
10. Resume	56
11. Prameny a literatura	57
12. Obrazová příloha	59

1. Úvod

Za téma své bakalářské práce jsem si zvolil „Posádkové město Litoměřice v letech 1918 – 1938“. Tato doba je ohraničena dvěma mezníky, začíná vznikem Československé republiky dne 28. 10. 1918 a končí podpisem Mnichovské dohody 30. 9. 1938. Spojení Litoměřic a armády mělo dlouhé trvání od středověku až do dnešní doby. Ještě za mého dětství patřili vojáci k místnímu koloritu. Proto si myslím, že by tato kapitola z dějin města neměla upadnout v zapomnění. Cílem bakalářské práce je zachycení činnosti vojáků v Litoměřicích v letech tzv. „první republiky“, to jest, jakým způsobem se vojáci podíleli na životě ve městě, jak jej obohatili, či jak se nechvalně zapsali do povědomí obyvatel. Z demografického hlediska dané doby je nutné brát v úvahu nejenom české obyvatelstvo, ale také početnou německou komunitu, která zde tvořila většinu. Česká menšina měla jen asi třetinové zastoupení. I za tak krátké časové období prošly vzájemné vztahy těžkými zkouškami.

Základní literaturou pro danou problematiku je kniha s názvem *Dějiny města Litoměřic*¹. Něco málo o tom, jak se armáda zapojovala do městského života, se můžeme dočíst v knize, která se zabývá divadelnictvím v Litoměřicích. Základy pro vojenskou část práce je možno čerpat ze dvou encyklopedií, a to *Vojenských dějin Československa III. díl*² a *Encyklopedie Branné moci Republiky československé*³.

Pramenná základna pochází ze Státního okresního archivu Litoměřice se sídlem v Lovosicích (SOkA) a Vojenského ústředního archivu v Praze (VÚA). Z archivu v Lovosicích jde hlavně o soudobý tisk, české Litoměřické listy a německé Leitmeritzer Zeitung, které umožňují česko-německý náhled na popisované události. Z pražského archivu jsem čerpal z fondů s názvem Posádková velitelství - Litoměřice, MNO Prezidium a z velitelství pěšího pluku 2.

Na danou problematiku je nahlíženo pomocí metody sondy. Práce vychází ze studia odborné literatury, dobového tisku, vojenských dokumentů a plukovních kronik. Jeden den poté autor práce vyměnil židli za pobyt venku, aby mohl zmapovat stav kasáren a velitelství a mohl v příloze práce čtenáři nabídnout možnost porovnání minulosti a současnosti.

¹ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*. Litoměřice, 1997. ISBN 80-85433-48-6.

² Kolektiv. *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918 – 1939)*. Praha. 1987.

³ FIDLER, Jirí – SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Praha 2006. ISBN 80-7277-256-2.

2. Dějiny města

Královské město Litoměřice se nachází v severních Čechách na soutoku řek Labe a Ohře. Město vzniklo na tomto strategickém místě v 1. polovině 13. století. Ze svého umístění město těžilo dlouhá léta. Svůj význam postupně ztrácelo, když se začala v sousedství města rodit vojenská pevnost Terezín, která přebrala městu strategický význam. Přesto se vojenská posádka v Litoměřicích udržela až do roku 2003.

2.1 Počátky osídlení a středověký vývoj

Příhodná poloha, na níž se dnešní město nachází, lákala lidi již od nejstarších dob. První obyvatelé se zde objevili v neolitu a jejich sídliště pak přetrvala a stala se základem budoucího města.⁴ První podrobnější zprávy o Litoměřicích je možné čerpat z tzv. zakládací listiny kapituly litoměřické z roku 1057.⁵ Město v tomto období těžilo hlavně z obchodu se solí, který byl provozován na Labi a zasahoval až do sousedního Saska.

Město právně vzniklo někdy mezi roky 1219 – 1228. Vznik města je spojován s listinou Přemysla Otakara I a Václava I. Litoměřice rychle získaly strategicko-ekonomický význam a počaly se zapojovat do politického dění v zemi. Bylo to při sporu krále Václava I se synem Přemyslem Otakarem I.. Díky vlivu pánů ze Žitavy se město postavilo na stranu Václava. V červnu a červenci se stalo shromaždištěm královské armády. Odtud se král poté vydal směrem k Sadské a následně na Prahu. S dobou vlády Václava I. byla spojena ještě jedna vojenská událost, a to výstavba městských hradeb. Hradební systém města se sestával z hradební zdi s několika kulatými baštami, z parkánové zdi, parkánů a příkopů. Ve třech rozích byla obrana města zpevněna církevními stavbami. Celkový rozsah fortifikace ohraničoval areál o rozloze 6 – 7 ha.⁶

K dalšímu pobytu armády v Litoměřicích a jeho okolí došlo za husitství. Na počátku se město nacházelo na straně katolíků, a proto došlo na Vánoce 1419 k vlně zatýkání přívrženců kalicha, z nichž 24 bylo po čtyřměsíčním věznění odsouzeno k trestu smrti a utopeno v Labi. Král Zikmund se dokonce pokusil přeměnit Litoměřice v hlavní opěrný bod katolíků. Měli tak následovat příkladu Českých Budějovic či Plzně. Avšak již v roce 1421 se situace v zemi mění ve prospěch husitů. Jan Žižka si uvědomil klíčovou roli Litoměřic, a proto přesunul svoji armádu z východních Čech k městu. Vojsko dotáhlo k městu

⁴Podrobněji např.: pravěk – práce manželů Zápotockých, středověk – např.: ZÁPOTOCKÝ, Milan. Slovanské osídlení na Litoměřicku. In *Památky archeologické* LVI 2, 1965, 205 – 391.

⁵KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 88.

⁶Tamtéž, str. 109, 111 – 117.

pravděpodobně 25. května 1421 a podniklo neúspěšný útok, který byl veden přes areál dominikánského kláštera, odkud ale byli útočníci vytlačeni zpět z města. Představitelé Litoměřic však již předtím jednali s Prahou, hlavně kvůli obchodním zájmům, které obě města spojovaly. Litoměřičtí se pak na straně Prahy zúčastnili tažení, jež mělo za cíl zlikvidovat protihusitská ohniska v Podkrušnohoří. Toto tažení přes počáteční úspěchy neskončilo vítězně, neboť Litoměřičtí byli poraženi 5. srpna 1421 v bitvě u Mostu. Litoměřičtí se také zúčastnili bitvy u Lipan na straně Prokopa Holého. Dozvukem této bitvy bylo i obléhání nedalekého hradu Kalich.⁷

2.2 Vývoj města na počátku novověku

Do celostátního centra dění se Litoměřice dostaly za povstání českých stavů v roce 1547. Již 28. srpna 1546 požádal panovník Ferdinand I. litoměřické měšťany o zapůjčení děl. Když byla 10. září téhož roku vyhlášena zemská hotovost, která se měla sejít u Kadaně, musely Litoměřice dodat na shromaždiště určitý počet zásob. Když byl poté 20. října vyhlášen rozkaz, aby zemská hotovost táhla za hranice, vypověděla část vojska poslušnost. Mezi oddíly, které se rozhodly opustit seřadiště, byly i ty, jež vyslalo město. Po vydání nového panovnického mandátu 12. ledna 1547, který se opět týkal svolání hotovosti, započaly v městě přípravy na ubytování vojska, jež se zde mělo sejít. To se však do určeného termínu sešlo jen ve velmi malém počtu. Do Litoměřic se začali sjíždět nespokojenci, mezi nimiž byli i ti umírnění. Aby Ferdinand I. nastalou situaci uklidnil, vydal se do města osobně. Tam dorazil 6. února. Ve dnech 8. až 10. února poté jednal se shromážděnými příslušníky českých stavů. Výsledkem jednání bylo odmítnutí vojenského tažení do Saska. Následujícího dne ještě panovník nabídl těm, kteří zůstali, že mohou místo vojenské pomoci zaplatit daň ve výši 1,2 % vlastního majetku. 17. února pak Ferdinand vyrazil s nevelkým vojenským kontingentem do Saska. Oddíly z Litoměřic mezi nimi chyběly. Mezitím se proti nepřítomnému panovníkovi vytvořila stavovská opozice. Slabinou byla nerozhodnost stavů, která se ještě prohloubila, když vešlo ve známost, že v bitvě u Mühlberku zvítězila habsbursko-saská koalice. Ferdinand se na zpáteční cestě zastavil v Litoměřicích, kam byla sezvána část stavů. Po králově příjezdu byly Dómský vrch a Dubina obsazeny čtyřmi praporci královského vojska a děla byla rozmístěna před radnicí. Ferdinand I. poté začal s trestáním stavovské opozice. Města byla za vzpouru potrestána ztrátou všech privilegií, zbraní a majetku. Litoměřice tak přišly například o labské clo, které představovalo významnou položku v městských příjmech. Navíc města musela zaplatit pokutu, která byla v případě Litoměřic

⁷KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 151 – 154.

stanovena na 6000 kop grošů českých.⁸

V době předbělohorské město získalo zpět část svých práv a majetku. V souvislosti s tureckou expanzivní politikou vyvstala městu povinnost vystrojít na vlastní náklady svůj vojenský kontingent do tohoto konfliktu. Tak například v roce 1577 to bylo 12 jízdních a 12 pěších vojáků, třináctého jezdce vystrojovali 4 přední měšťané, v roce 1579 to bylo 10 rejtarů, v roce 1588 pět jízdních a 6 pěších, z toho po jednom z obou skupin vystrojil přímo na svoje náklady Zikmund Mráz z Milešovky. Dne 23. října 1596 se na prostranství za mostem konal mustrunk⁹ krajské hotovosti, která čítala 731 pěšáků a 83 jízdních. Druhý krajský mustrunk se zde konal v roce 1605. Město se díky své poloze zapojovalo do těchto válek i jinak než vystrojováním vojáků. Po Labi sem byla několikrát dopravena děla ze Saska, která pak byla následně za pomoci formanů expedována směrem na Znojmo, Vídeň a Prešpurk.¹⁰

2.3 Třicetiletá válka a její důsledky pro město

Mezi důležité mezníky ve vývoji města jistě právem patří doba spojovaná s třicetiletou válkou. Město opět stálo na straně českých stavů a prohraná bitva na Bílé hoře, která se uskutečnila 8. listopadu 1620, znamenala také konec nadějí litoměřických měšťanů. Albrecht z Valdštejna 16. listopadu vyzval Litoměřice společně s dalšími městy severozápadních Čech ke kapitulaci. Tak jako ostatní královská města, která podporovala povstání, byly i Litoměřice odsouzeny ke ztrátě cti, života a majetku. Od roku 1621 se ve městě nacházela stálá posádka císařské armády. Postupně se zde vystřídaly části pluků Valdštejna, Liechtensteina a holštýnský pluk. Vydržování posádky ve městě stálo měšťany mnoho a to jak po stránce materiálové, tak také tím, že byla uspíšena rekatolizace. Válka se Litoměřicím vyhýbala až do listopadu roku 1631. V tu dobu, po změně mezinárodní situace, vtrhl do země saský velitel Johann Georg Armin. Jeho armáda postupovala po obou stranách Labe směrem do nitra země. Jejich průtah „odnesla“ řada vesnic, které se nacházely ve směru pochodu. Litoměřice padly do saských rukou 15. listopadu, vcelku nepoškozeny jistě i proto, že Sasové chtěli v Litoměřicích zřídit hlavní zásobovací sklad. Zůstali ve městě do 7. června, kdy byli vystřídáni císařskou armádou. Ta si uvědomovala význam Litoměřic, a tak docházelo k opravám a upevňování obrany města. Město bylo svědkem dalších bojů 17. července 1634, když se před městem utkalo císařské vojsko se Švédy, kteří zvítězili a po ústupu císařských obsadili město. Švédové se ve městě chovali vcelku umírněně, oproti okolním vsím, z nichž

⁸ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 169 – 171.

⁹ Přehlídka naverbované vojenské jednotky před tzv. mustrovními komisaři. Cílem mustrunku bylo ověření počtu vojáků a stavu jejich výzbroje.

¹⁰ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 172.

některé byly vydrancovány či vypáleny. Když 5. a 6. září 1634 zvítězili císařští a španělská vojska nad Švédy v bitvě u Nördlingenu, museli poražení vyklidit Čechy, a tak opustili i Litoměřice. Nebyli zde však naposled, vrátili se v letech 1639 a 1643, kdy se město snažili neúspěšně dobýt, a v roce 1648. Definitivně Švédové město opustili na počátku října 1649. Litoměřice byly jedním z nejvíce postižených královských měst v Čechách. Většina domů ve městě byla buď úplně zničena či silně poškozena. Město jako takové bylo zadluženo a nedostávalo se mu tak prostředků na poválečnou obnovu. Škody, které město utrpělo mezi lety 1631 až 1650, byly odhadnuty na 773 992 zlatých.¹¹

2.4 Počátky národnostního konfliktu

Na tomto místě bych rád odbočil od líčení vojenských dějin města a zaměřil se na jeden jev, který v dalších stoletích ovlivňoval vývoj událostí ve městě. Jedná se o proměnu etnické situace. Ještě za třicetileté války zůstaly Litoměřice převážně české. Situace se začala měnit až v 60. letech 17. století. Nejdříve se situace měnila na předměstí, posléze i v městě samotném. Prvotním impulzem bylo povolání druhého učitele Němce Eliáše Herschela do městské školy. Dalším podnětem byla snaha opět pozvednout město na jeho předchozí úroveň a z toho vyplynulo pozvání obchodníků a řemeslníků do města. Čeština od té doby začínala ztrácet pozice a byla nahrazována němčinou. Od josefinských reforem se němčina pevně usadila na úradech. Z dvojjazyčné školy se stala škola jednojazyčná s vyučovacím jazykem německým v roce 1775. Nejdéle se čeština udržela při kázáních v kostelích.¹²

2.5 Město za válek s Pruskem

Když 20. října 1740 nastoupila na trůn Marie Terezie, byly Litoměřice společně se svými obyvateli opět zataženy do velké evropské politiky. V tzv. „první slezské válce“ vtrhli Prusové do Slezska a jejich saští spojenci vpadli do Čech. Levý proud Sasů, který směřoval na Prahu, obsadil město bez boje 9. listopadu 1741. Znovu se pak také ukázal strategický význam Litoměřic, když se zde usídlil saský generální štáb, byl tu zřízen proviantní sklad a městu samotnému se dostalo lepšího opevnění. V následujícím roce několikrát město změnilo vojenskou posádku. Sasové byli vystřídáni císařskou armádou, následně město obsadili Francouzi, aby nakonec 25. listopadu 1742 město opět padlo do rukou císařské armády. Tento stav však netrval dlouho. Koncem srpna 1744 vpadli do země Prusové, když zahájili preventivní válku proti sílící moci Marie Terezie. Město, díky své strategické pozici, bylo

¹¹ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 202 – 206.

¹² Tamtéž, str. 214 - 215.

jako už poněkoli káté obsazeno a byl zde opět zřízen proviantní sklad. Po Labi sem byla také dovezena děla až z dalekého Magdeburku, která byla posléze použita k obléhání Prahy. Vzhledem ke změně válečné situace byli Prusové donuceni v listopadu město vyklidit. Při svém odchodu vypálili předměstí v Želeticích a zničili provizorní most přes Labe. Město v této době velmi trpělo, a to nejen neustálým ničením předměstské zástavby, ale také tím že zde byl ubytován velký počet vojáků, které bylo nutné živit. Litoměřice si relativního klidu užily jen krátce. V tzv. sedmileté válce¹³ vtrhli opět Prusové do Čech. Město bylo protentokrát ušetřeno přímých bojů. Byli sem jen přesunuti ranění císařští vojáci po bitvě u nedalekých Lovosic. Někteří obyvatelé města sledovali tuto bitvu na kopci Radobýl. Avšak netrvalo dlouho a Prusové se v kraji objevili znovu, tentokrát na jaře 1757, kdy opět obsadili Litoměřice. Litoměřičtí měšťané byli donuceni opravit část mostu přes Labe, který byl zničen při ústupu císařských. Nic na situaci nezměnila ani prohra Prusů v bitvě u Kolína. Do města byli přiváženi ranění vojáci, kteří byli umístováni v měšťanských domech, kláštorech a dokonce i v podloubí. Od 27. června do 20. července byl ve městě přítomen i pruský král Fridrich II. se svým štábem. Do konce války Prusové obsadili město ještě dvakrát. Válka těžce dolehla na město, které trpělo nedostatkem potravin, nemocemi a drahotou. Zpráva, že byl 17. února uzavřen mír, byla přijata s radostí a s úlevou všemi obyvateli města.¹⁴

Jak vyplývá z předchozích kapitol, Litoměřice patřily mezi strategická místa v zemi, avšak jejich obrana byla již zastaralá a nedokázala držet krok se soudobým stylem vedení útočných válek. Z těchto důvodů bylo rozhodnuto o stavbě nové pevnosti, která měla plnit dvě funkce, jednak měla bránit vstupu do země a měla se také stát základnou pro ofenzivní akce armády. Jako místo pro stavbu pevnosti byla vybrána oblast mezi Litoměřicemi a Bohušovicemi. Umístění pevnosti v této oblasti určovaly příhodné podmínky řek Labe a Ohře, které měly omezit případné útočníky. Stavba započala v lednu 1780 a již v roce 1790 byla nová pevnost v podstatě dokončena. Císař Josef II. ji nazval podle své matky Terezin.¹⁵ Po vybudování převzal Terezin vojenskou úlohu, která do té doby patřila Litoměřicím. Terezin se na úkor Litoměřic stal také dopravním uzlem, když jím procházela nově zbudovaná císařská silnice, která vedla dále do Lovosic a na zemské hranice. Díky blízkosti obou měst jsou jejich dějiny v následujících obdobích úzce propojeny.¹⁶

¹³ Válka trvala od roku 1756 do 1763.

¹⁴ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 215 – 217.

¹⁵ O Terezínu podrobněji např.: ROMAŇÁK, Andrej, *Pevnost Terezin*. Dvůr Králové nad Labem, 1996. ISBN 80-901580-3-X. nebo KUPKA, Vladimír et al. *Pevnosti a opevnění v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. 2. vydání. Praha, 2002. ISBN 80-7277-096-9.

¹⁶ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 235.

2.6 Rok 1848 a jeho význam v dějinách města

Revoluční rok 1848 se nemohl vyhnout ani Litoměřicím. 15. března, tedy dva dny po vypuknutí revoluce ve Vídni, uspořádali obyvatelé města pochodňový průvod k uctění památky padlých vídeňských revolucionářů. Vyhlášení konstituce bylo v Litoměřicích radostně přijato. Výrazným projevem změn bylo vytvoření Národní gardy. Její neuniformovaní členové měli střežit právo a pořádek. Díky povinné účasti v gardě se vytvořila jednotka o síle sboru, který se sestával ze čtyř kompanií. Velením byl pověřen penzionovaný major Johann Hönigschmied. Výzbroj pro gardu se podařilo získat z Terezína, odkud dostali 200 starých pušek. Při slavnostní přehlídce 20. června převzala garda z rukou krajského hejtmána svoji zástavu. Největší pozornost vzbudil tento sbor velkolepými manévry, které se udály 24. září. Litoměřická Národní garda společně s dalšími národními gardami z dalších měst dobyla za pomoci děl z terezínské pevnosti barikádami opevněnou nedalekou ves Pokratice.¹⁷ Ale revoluční změny ještě silněji ovlivnily politický život ve městě. Němečtí vlastenci začali urychleně hledat kandidáta do Ústavodárného shromáždění ve Frankfurtu nad Mohanem. O jejich horlivosti svědčilo i to, že v Litoměřicích proběhly volby tři týdny před oficiálním datem. V nich byl zvolen za poslance mladý básník Moritz Hartmann. Za jeho volbou stál nově vzniklý místní Konstituční spolek. Díky zatím nekonfliktnímu soužití Čechů a Němců nepatřili jeho členové z nacionálního pohledu k těm nejradikálnějším, a proto navrhli pozvat zástupce českého spolku Slovánská lípa na druhý kongres německých organizací. Tento návrh však neprošel přes ústředí v Liberci. Když bylo říjnové povstání ve Vídni krvavě potlačeno a následkem toho došlo k omezování občanských svobod, zastavil Konstituční spolek svou činnost. Národní garda se udržela až do svého zrušení v srpnu 1850.¹⁸

2.7 Dějiny města na přelomu 19. a 20. století

Válečné události roku 1866¹⁹ se Litoměřic týkaly jen zprostředkovaně. Největší nebezpečí městu hrozilo od pevnosti Terezín. Zdejší komandant vyhrožoval městu ostřelováním z děl, v případě, že bude město Prusy obsazeno. Dále si vynutil pokácení všech stromů v širokém okolí. Město v této době opustily státní úřady a mnoho zdejších obyvatel se uchýlilo do bezpečí okolních vsí.

Výsledkem války bylo oslabení monarchie, kterého využili Maďaři, aby si vymohli

¹⁷ Dnes již součást Litoměřic.

¹⁸ KOTÝZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 261 – 263.

¹⁹ Prusko – rakouská válka, rozhodující bitva se odehrála 3. 7. 1866 u Hradce Králové (u Sadové).

splnění svých požadavků. Na české vyrovnání však již nedošlo. Neúspěch české politiky samozřejmě nemohl uniknout německému obyvatelstvu. A tak když o deset let později dr. Alois Funke bavil společnost na předvánočním večírku spolku Schiller, neodpustil si poznámku na adresu českých snah. Rok nato došlo k provokativnímu rozbití okna při českých oslavách v Besedě.²⁰

Soužití Čechů a Němců se začalo pomalu, ale jistě přiosťřovat. S tím, jak se postupem času začalo vše zhoršovat v celostátním měřítku, začaly se problémy objevovat i v Litoměřicích. Zde se česká desetiprocentní menšina jevila německým radikálům jako stálá hrozba pro německý charakter města. V německých novinách se objevovaly výzvy k hospodářskému bojkotu Čechů, útočilo se také na české rodiče, jejichž děti navštěvovaly českou školu. Vzájemná intolerance, která byla živena štvavou novinovou kampaní, s sebou přinesla nejdříve slovní, později i fyzické útoky. V sousedních Žalhosticích vzájemná nevráživost skončila dokonce smrtí.²¹

Pokusy o pozvednutí klesajícího významu města byly úspěšné jen v jedné oblasti, a to ve vojenství. Na rozdíl od minulosti, kdy bylo vojsko ubytováno v měšťanských domech, podporovalo město v této době stavbu kasáren. Trvalé umístění vojska ve městě mělo za následek hospodářský přínos pro Litoměřice. V roce 1888 byl postaven první blok zeměbraneckých kasáren na východním okraji města. V roce 1895 k němu přibyl i druhý blok. Na druhé straně města počala v roce 1911 výstavba dělostřeleckých kasáren. Tato stavební aktivita společně se zřízením divizního velitelství zeměbrany spadala do širšího vojenského konceptu přenesení 9. sborového velitelství rakouské armády z Josefova do Litoměřic. Tato změna však posilovala německý charakter města. Když byla na schůzi městského zastupitelstva schválena, označil to starosta dr. Funke za nejdůležitější akt od ustanovení samosprávy.²²

2.8 Město za 1. světové války

Výše zmiňovanému 9. sborovému velitelství podléhalo sedm pěších pluků.²³ Ty byly dislokovány buď v Litoměřicích nebo v Terezíně. Od roku 1898 zde bylo umístěno velitelství 52. zeměbranecké brigády, pod kterou spadaly doplňovací okresy zeměbraneckých pluků číslo 9, 10, 11, 12 a 30. Dále byly Litoměřice sídlem 26. zeměbranecké pěší divize, ženijního učiliště a 9. zeměbraneckého pluku. V předválečné době zde také byla postavena nová

²⁰KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 266 – 268.

²¹Tamtéž, str. 281.

²²Tamtéž, str. 287-288.

²³Pluky číslo - 18,21,36,42,74,92,98.

dělostřelecká kasárna, která se stala sídlem 9. brigády polního dělostřelectva. Litoměřice společně s Terezínem patřily k jednomu z nejvýznamnějších vojenských center v Čechách. Většina výše zmíněných jednotek byla za války nasazena na frontách. 26. července 1914 byla vyhlášena mobilizace a do Litoměřic začali přicházet vojáci ke svým útvarům. Mezi nimi bylo možné pozorovat různý postoj k válce. U vojáků německé národnosti převládalo nadšení pro válku, úplně opačně se k válce stavěli Češi.

Již 7. září 1914 si obyvatelé města začali plně uvědomovat důsledky války, když do Litoměřic přijel první velký transport raněných vojáků z fronty. Brzy přicházeli i váleční zajatci, kteří byli umístováni do barákových zajateckých táborů, vybudovaných u Litoměřic a Terezína. Jak se válka protahovala, zhoršovala se zásobovací situace. Rolníci z okresu začali odpírat válečné dodávky. Od počátku roku 1915 bylo možno zakoupit chléb a mléko jen na zvláštní poukázky. V zeměbraneckých kasárnách byla odhalena v roce 1916 socha – Wehrmann.²⁴ Vojáci z Litoměřicka většinou sloužili ve 42. pěším pluku a v zeměbraneckém pluku číslo 9. Během války padl velký počet vojáků do zajetí hlavně na východní frontě. Na tisíc obyvatel okresu pak připadlo 31,6 padlých vojáků. Dne 29. května 1918 byl vynesena rozsudek vojenského soudu v Terezíně, podle něhož mělo být 900 účastníků Rumburské vzpoury uvrženo do terezínských kasemat. Rozsudek potvrdil velitel 9. sboru v Litoměřicích, c. k. podmaršálek Daniel von Drinamünde.²⁵ To se však již přiblížil konec války a s ním i počátek velkých politických a geografických změn nejen na mapě střední Evropy.

²⁴ Symbol pro dary na válečné účely, další se nacházel před starou radnicí, než byl následně po pádu části stavby přemístěn do altánu na Mírové náměstí.

²⁵ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 295- 296.

3. Vznik Československa

Zásluhy o vznik Československa měli jak čeští, a slovenští politici, kteří působili v zahraničí, ale také domácí politická garnitura, která 28. října 1918 začala přebírat důležité zemské úřady v Praze. Se vznikem státu jsou spojována jména jako Tomáš Garrigue Masaryk, Edvard Beneš, Milan Rastislav Štefánik a také Alois Rašín, Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný, Vavro Šrobár, někdy je také nazývali muži 28. října. K úspěšnému vzniku nového státu byla samozřejmě nutná i podpora vítězů 1. světové války. V jejím důsledku došlo též k rozpadu několika světových mocností a nastala situace tak umožnila rozsáhlé změny na mapě střední Evropy. Je nutné si uvědomit, že i když je 28. říjen označován za den, kdy došlo ke vzniku Československé republiky, cesta ke státní samostatnosti nebyla jednoduchou záležitostí. V novém státě spojili svůj osud Češi, Slováci a Rusíny z Podkarpatské Rusi.

Nově se rodící stát neměl od svého začátku jednoduchou pozici. Již pouhé vytyčení hranic vedlo k ozbrojeným střetům. S Polskem bojovali českoslovenští vojáci a legionáři o Slezsko, na Slovensku se pak o hranici bojovalo s Maďary. Jednou z příčin konfliktů byla nejasná představa a chybějící historické hranice na inkriminovaných místech. O konečných hranicích nakonec rozhodly dohodové mocnosti. Nově vzniklý stát měl nejenom bohaté národnostní složení, ale také velké hospodářské a sociální rozdíly v jednotlivých částech země.

Zrod nového státu provázelo mnoho problémů. Jistě by si zasloužily větší pozornost, ale domnívám se, že pro moji práci stačí tento letmý exkurz.²⁶

3.1 Němci v Českých zemích a vznik Československa

Kromě událostí, které stály za vznikem Československé republiky, je nutné se také zaměřit na německé oblasti v českých zemích. Již 21. října 1918 se ve Vídni shromáždění německých poslanců z Rakouska prohlásilo za prozatímní národní shromáždění Německého Rakouska. Shromáždění si nárokovalo veškeré „německé území“ rozpadající se monarchie. Dne 29. října se ve Vídni sešli říšští poslanci z Čech. Členové této schůze se prohlásili za zemský sněm tzv. provincie Deutschböhmen²⁷, která měla tvořit zvláštní území Německého Rakouska. Schůze vybrala zemskou vládu, přijala prozatímní ústavu provincie, zřídila

²⁶ Ke vzniku československé republiky např. KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918 – 1939): díl první Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929)*. 2. vydání. Praha, 2003. ISBN 80-7277-195-7.

²⁷ Tato provincie se rozkládala v severozápadních Čechách, centrum bylo v Liberci.

domobranecké oddíly, tzv. Volkswehr. Do čela provinční vlády byl zvolen R. Pacher, kterého posléze nahradil Rudolf Londgman von Auen. Jeho zástupci se stali J. Seliger a H. Maixner. 1. listopadu převzal v Liberci prozatímně řízení vlády sociální demokrat Seliger. Za dalších pět dní se zde sešel zemský sněm.²⁸

V Litoměřicích se 29. října vytvořila německá Národní rada pro město a okres. Měla 36 členů a 8 z nich bylo v exekutivním výboru. Týž den také vydala prohlášení, ve kterém se přihlásili k právě vzniklé provincii Deutschböhmen. Také v něm žádali obyvatelstvo o zachování klidu a pořádku, aby přechod ze starých poměrů do nových proběhl co nejrychleji a bez problémů. Rada působila ve městě až do jeho obsazení československou armádou v prosinci téhož roku.

30. října byla podobně zformována z převážně německých okresů severní Moravy a Slezska spolková země Sudetenland. Na jihu byl vytvořen kraj šumavský - Böhmerwaldgau a jihomoravský – Deutschsüdmähren. Následně 22. listopadu se rakouské Národní shromáždění usneslo na zákonu o státu, podle kterého se kromě čtyř výše zmíněných krajů měly stát součástí státu také německé jazykové ostrovy s jádrem v Jihlavě, Brně a Olomouci. Vídeň měla enormní zájem o ostravský kamenouhelný a hutní revír. Ten měl být internacionalizován stejně jako železnice spojující tuto oblast s Vídní. O možnosti spojení uvedených zemí a ostrovů s Rakouskem nemohlo být v reálné politice ani řeči.²⁹

Po vojenském obsazení pohraničních oblastí a hlavních měst Němci zřízených provincií se jejich politické špičky přesunuly do Vídně, kde organizovaly exilové vlády Deutschböhmen a Sudetenland. Neustálé stupňování nacionalistických vášní nakonec vedlo k tragédii. Na 4. března 1919 vyhlásila německá sociálně demokratická strana z českých zemí generální stávkou. Stalo se tak ve stejný den, kdy se ve Vídni poprvé sešlo Národní shromáždění. Demonstrace se konaly ve všech větších městech s německou většinou. Demonstranti se samozřejmě nezdrželi protičeskoslovenských výkřiků, došlo také k napadání vojáků a asistenčních setnin československé armády. Na některých místech se situace vyhrotila natolik, že došlo ke střelbě do shromážděných občanů. Výsledkem bylo podle svobodného prohlášení ministerstva vnitra 54 mrtvých a 100 zraněných. Tato událost negativně poznamenala vzájemné vztahy a každoroční připomínání této události bylo výhodným prostředkem pro organizátory zavlitého odporu Němců proti Československu.³⁰

²⁸ KLIMEK, Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek 13, 1918-1929*. Praha Litomyšl, 2000. ISBN 80-7185-328-3 str. 13.

²⁹ Tamtéž, str. 38.

³⁰ Tamtéž, str. 43.

3.2 Vztah Čechů a Němců v Československé republice

Vznik Československa znamenal počátek nové etapy vnitřních česko-německých vztahů. Do té doby to byli právě Němci, kteří měli oproti Čechům výhody. Nyní se situace změnila a Češi měli svoji novou republiku a Němci v ní byli na pozici menšiny.

Německé snahy, které jsou popsány v předešlé kapitole, však z českého pohledu znamenaly pokus o zničení právě se rodící republiky. Protichůdný postup obou stran vedl k napětí, které se projevilo jak na pařížské mírové konferenci tak i doma v republice. Situace se vyhrotila natolik, že po výše popsaných demonstracích³¹ zůstali mrtví. Celý sled událostí, který po vzniku Československa nastal, dal nacionálním radikálům na obou stranách pádné argumenty pro jejich věc.³²

Celá doba od prvních parlamentních voleb po vstup aktivistických stran do vlády byla ve znamení střídavých snah obou stran o přípravu vstupu německých ministrů do vlády. Snaha by se dala označit za pokus o využití možnosti, která se nabízela, ale nakonec nebyla využita. Ministerský předseda Vlastimil Tusar sice zahájil jednání s německými sociálními demokraty, ti však trvali na tom, že do vlády vstoupí jen tehdy, když bude přijata nová ústava a bude vedena politika proti Dohodě.³³ Neústupnost na obou stranách vedla k tomu, že se první němečtí ministři objevili ve vládě až v roce 1926.

V prvním desetiletí se tedy vzájemné vztahy i přes počáteční konflikt dostaly do stavu, který by se dal popsat jako jakási nedokonalá koexistence s nadějí ve zlepšení situace. Ve třicátých letech se však situace zcela obrátila. Příčinou dané změny byla hospodářská krize. Důsledky měla jak politické tak sociální. Díky struktuře průmyslu v pohraničí se zde krize projevila více než ve vnitrozemí. Z národnostní otázky se tak rázem stala otázka sociální.³⁴

Vývoj v sousedním Německu ovlivňoval i situaci v republice. V roce 1938 došlo i díky mezinárodnímu vlivu k vyhrocení situace. Výsledkem bylo rozbití Československa a zhroucení versailleského systému v celé střední Evropě.

3.3 Vznik a formování československé armády

Je jistě na místě zmínit se stručně také o vzniku a vývoji Československé armády za první republiky. Armáda byla důležitou složkou nově vzniklé republiky, vždyť již krátce po svém vzniku se dostala do válečného stavu se svými sousedy.

První československou vojenskou jednotkou byla takzvaná Národní stráž, která se

³¹ Viz kapitola 3.1 Němci v Českých zemích a vznik Československa.

³² KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?* Praha, 1993. ISBN 80-901431-3-X, str. 14 – 15.

³³ Tamtéž, str. 42.

³⁴ Tamtéž, str. 103 - 104.

skládala ze sokolských družin, dobrovolníků z dělnických tělocvičných jednot, dalších polovojenských organizací a také z vojáků a důstojníků, kteří se v té době nacházeli v Praze. Národní výbor je většinou využil v době vzniku nového státu k obsazování důležitých budov, jakými byly nádraží, pošty a další. 5. listopadu se Národní výbor usnesl na vytvoření armády o síle asi 72 000 mužů. Tento stav byl nastolen na přechodnou dobu.³⁵

Významnou složku v nově se rodící armádě tvořili legionáři, což byli vojáci, kteří bojovali na straně Dohody v letech 1. světové války. Legie se vytvořily v Rusku, Itálii a Francii. V Rusku byla již 12. 8. 1914 vytvořena česká družina, která vznikla z československých krajanů a na frontě plnila průzkumné úkoly. V únoru 1916 se jednotka rozšířila na československý střelecký pluk. Nejvýznamnějším bojovým vystoupením jednotky byla bitva u Zborova, která se odehrála 2. 7. 1917. Do československých jednotek v Rusku vstoupilo na 61 000 osob, z nichž 4 100 padlo. Legionáři se také zapojili do probíhající občanské války a nějaký čas ovládali transsibiřskou magistrálu. Nakonec cestovali do vlasti z Vladivostoku, odkud byl poslední transport vojáků vypraven 2. 9. 1920. Druhý největší kontingent legionářů bojoval v Itálii. Od října 1917 došlo k zformování polovojenské pracovní jednotky, která budovala opevnění v severní Itálii. Současně také vznikaly zpravodajské jednotky. V roce 1918 byla po dohodě s italskou vládou zformována československá divize. Jednotka bojovala na trentinské frontě, kde úspěšně bránila masiv Monte Baldo. Do jednotek v Itálii vstoupilo přes 20 000 mužů a z nich padlo přibližně 350. Nejmenší počet legionářů byl ve Francii. První československá dobrovolnická jednotka zde vznikla 23. 8. 1914 v rámci Cizinecké legie. Byla označována jako rota (compagnie) Nazdar, podle pozdravu, který vojáci používali. Od listopadu 1914 bojovala na frontě v rámci Marocké divize. 9. 5. 1915 se jednotka účastnila ofenzivy u Arrasu, kde utrpěla těžké ztráty a byla následně rozpuštěna. Na základě dekretu francouzského prezidenta probíhalo od ledna 1918 formování československé brigády v Cognacu a ta byla v létě nasazena v bojích u Vouziers. Celkem prošlo jednotkami ve Francii 10 000 mužů a padlo 650.³⁶

Při budování vlastní armády se museli Čechoslováci spoléhat na vojenské mise, jež vyslaly dohodové mocnosti, a to konkrétně na mise italské a francouzské, které nakonec musely navzájem soupeřit o to, čí mise bude mít při výstavbě ozbrojených složek hlavní slovo. Představitelé Československa se nakonec přiklonili k té francouzské. A tak podle smlouvy z 20. ledna 1919 byl náčelník francouzské mise zároveň náčelníkem Hlavního štábu

³⁵Kolektiv. *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918 – 1939)*, str. 21.

³⁶Kolektiv. *Nové Univerzum všeobecná encyklopedie A – Z*. Praha, 2003. ISBN 80-242-1069-X, str. 176, heslo:československé legie.

československé armády.³⁷ Jako první tuto funkci zastával Maurice Pellé.³⁸

Předpoklady pro vytvoření jednotné československé armády se zrodily v letech 1918 – 1919, tedy v době plné provizorií. Velký vliv na její unifikaci měla francouzská vojenská mise, jak se ukázalo například při přípravě branného zákona č 193/20, který Národní shromáždění přijalo 19. března 1920. Tento zákon určil všeobecnou brannou povinnost pro všechny občany. Trvání pravidelné vojenské prezenční služby bylo určeno na 14 měsíců s přechodným prodloužením o 10 měsíců do roku 1922. Pro doplňování vojenských těles byl zvolen exteritoriální princip, což znamenalo, že do městských posádek byli povoláváni muži ze zemědělských oblastí a naopak. Tento princip také mísil složení vojenských těles z hlediska národnostního a sociálního.

Dle úkolů byly útvary po unifikaci děleny na útvary zbraní a služeb. Zbraně byly rozlišovány na hlavní tj. pěchota, dělostřelectvo, letectvo a pomocné. Sem například patřilo ženijní vojsko, železniční pluk, automobilní vojsko. Služby se dělily na technické, kam například patřily zbrojní, letecké, stavební, vozatajské služby, a ostatní, mezi které se řadila zdravotnická, duchovní, veterinářská služba a další.

Vlastní unifikace byla zahájena v únoru 1920. První na řadu přišla pěchota. Základem armády se staly útvary zahraničního československého vojska, s nimiž byly sloučeny útvary domácí. Nové mírové pluky, vzniklé unifikací, celkem se jednalo o 48 pluků, se měly z valné části stát nositeli bojových tradic zahraničních útvarů, převzít jejich označení a zástavy. Byla respektována tradice českých pluků rakouské armády (pluky č. 28, 35), alespoň pokud se týkalo čísla a umístění. V této době měl pěší pluk 3 prapory po 3 pěších rotách. Každá čtvrtá rota v pluku byla kulometná. Náhradní prapory pluků měly štáby připravené k výcviku 3 rot. Velitelství pluku byla přidělena pomocná rota, technická rota a plukovní hudba. Pěší pluky byly organizovány do pěších brigád. Dvě pěší brigády s dělostřeleckou brigádou tvořily pěší divizi. Podobným způsobem bylo unifikováno i jezdecktvo a dělostřelectvo.³⁹

Po této unifikaci spadal politický okres Litoměřice, a tím i město samotné do oblasti 3. divize a do města byl například převelen právě vzniklý 2. pěší pluk.

3.4 Vývoj města v letech 1919 – 1937

Na úvod této podkapitoly bych rád zařadil malou tabulku, která znázorňuje národnostní skladbu litoměřického obyvatelstva v inkriminovaných letech. Při pohledu na ni

³⁷ Kolektiv. *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918 – 1939)*, str. 21.

³⁸ Celým jménem Maurice César Joseph Pellé, * 18. 4 1863 † 16. 3 1924, francouzský divizní generál.

³⁹ Kolektiv. *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918 – 1939)*, str. 104 – 105.

je potřeba připomenout si fakt, že za Rakouska-Uherska se při sčítání obyvatel zjišťovala obcovací řeč.⁴⁰ Nemělo by tedy nikoho překvapit, že i Češi označovali za svoji obcovací řeč němčinu zvláště v oblastech, kde Němci tvořili většinu. Naopak, když došlo k obdobné události již za trvání Československa, byla zjišťována rodná řeč.

roky ⁴¹	Celkový počet obyvatel	Němci	Češi/Čechoslováci
1910	15 421	13 165	2 034
1921	16 988	11 015	5 066
1930	18 498	10 878	6 485

Hospodářský život města se ani se vznikem nové republiky nezměnil a podniky zde působící pokračovaly ve své činnosti. Jednalo se např. o dva pivovary, továrnu na zpracování kůží a další menší podniky. Potíže spojené s hospodářskou krizí se nevyhnuly ani Litoměřicím, ale byly zde v daleko menší míře oproti jiným městům v pohraničí, která však měla větší průmyslové podniky. Tato nepříznivá situace byla posléze využita nacionalisticky orientovanou propagandou v neprospěch republiky. Počet nezaměstnaných osob na celém politickém okrese činil 1 188.⁴²

Školství zde bylo zastoupeno jak české, tak německé. Česká obecná a měšťanská škola se dočkala nové budovy, která byla slavnostně otevřena v roce 1934. Ve městě existovala řada spolků různého zaměření a opět byly jak německé, tak české. Existoval zde například Český muzejní spolek, divadelní spolky s příznačnými názvy Karel Hynek Mácha a Vlastimil. Z německých to byly například Deutscher Kulturverband nebo Der Deutsche Turnverein.⁴³ O některých českých spolcích se zmíním v dalších částech práce.

Nástup Hitlera k moci v roce 1933 měl velký vliv také na Němce žijící v Československu. Německé nacionalisty neodradil ani zákaz politické strany DNSAP. Její členové současně se zánikem staré strany vytvořili novou - SHF, později SdP v čele s Konrádem Henleinem. Zásadní změnu přinesly volby v roce 1935, kdy s velkým předstihem zvítězila mezi německými stranami právě SdP. Růst hnutí vytvářel napjaté poměry ještě před

⁴⁰ Řeč běžného, denního styku.

⁴¹ Kolektiv. *Historický atlas měst České republiky: svazek č. 1 Litoměřice*. Praha 1996. ISBN 80-85268-47-7.

⁴² KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 304.

⁴³ Podrobněji KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 304 – 308.

rokem 1938. Již tehdy docházelo k bojkotu Čechů a Židů. Němcům, kteří se nechtěli k SdP přidat, bylo vyhrožováno. Henleinovci získali většinu německého obyvatelstva v Československu. Nejinak tomu bylo i v Litoměřicích.

4. Město, armáda a vznik Československa

Když byla 28. října vyhlášena v Praze Československá republika, nevyvolalo to v pohraničních oblastech větší rozruch, protože se předpokládalo, že se to nebude týkat právě se rodící provincie Deutschböhmen. Dalším faktorem bylo také to, že samo obyvatelstvo se nacházelo v těžké situaci, hlavně pokud šlo o výživu.

Důležitým hráčem v této době byla armáda, konkrétně sborové velitelství, které sídlilo v Litoměřicích. V Litoměřicích, v Terezíně a přilehlých obcích bylo i přes probíhající válečný konflikt dislokováno velké množství jednotek, jejichž jednání mohlo být klíčové pro následující vývoj událostí. Již 27. října docházelo k pálení důležitých dokumentů, které nesměly padnout do nepovolaných rukou. V tu dobu se čeští důstojníci, sloužící v Litoměřicích, sešli v kancelářích velitelství, aby se poradili na postupu v nastávající situaci. Následujícího dne se německý důstojnický sbor sešel v místní německé tělocvičně, kde za přítomnosti doktora Titty vyjádřili podporu návrhu k připojení se k Deutschböhmen. Tento svůj postoj následně projeví tím, že místo stržených rakouských iniciálek si na čepice připnuli velkoněmecké kokardy. Rakouští důstojníci následně vydali rozkaz, podle kterého měli být čeští důstojníci a mužstvo propuštěni a měli se vrátit domů. Tohoto rozkazu však uposlechla jen určitá část vojáků, kteří s sebou strhli i vojáky německé národnosti. Část důstojníků však zůstala v kasárnách a založila akční výbor. Požádali Prahu o další instrukce. Z Prahy jim bylo sděleno, že zatím není možné, aby bylo město obsazeno Československou armádou. Mělo se také zabránit případnému krveprolití. Již 31. října se čeští důstojníci znovu sešli k poradě. Hlavním bodem jednání se stala rozprava o tom, zda město opustit, či zde setrvat. Většina důstojníků se shodla na tom, že setrvají ve městě. Dále bylo dohodnuto, že budou připravovat situaci tak, aby mohlo být sborové velitelství předáno do českých rukou. Bylo také ustanoveno české velitelství, do jehož čela byl nově zvolen plukovník justiční služby A Zelený. 1. listopadu byl vytvořen pořádkový výbor, pod jehož velení spadali všichni čeští vojáci, kteří zůstali ve městě. Velkou část tvořili čeští příslušníci rakouského námořnictva, převelení do Litoměřic po vzpouře v Boce Kotorské. V následujících dnech pak byl výbor ještě posílen 120 muži 18. pěšího pluku, kteří se dostavili do Litoměřic po železnici z České Lípy, pod velením nadporučíka Plačka.

Celá doba okolo vzniku Československa byla spojena s neklidem a postupně docházelo k narůstání napětí ve městě a k prvním případům rabování a obchodování s vojenským majetkem. Na ulicích se obchodovalo s vojenskými povozy, koňmi a dalším cenným

materiálem. Českým vojákům se dařilo vcelku úspěšně omezovat toto počínání.⁴⁴

Na základě písemných pamětí štábního praporčíka J. U. C. Lutovského je možno zmapovat působení českých vojáků a jejich boj proti rozkrádání vojenského majetku. Rozkrádání započalo ihned se vznikem Československa, tedy v nejisté době, kdy docházelo k odchodům vojáků a nebylo jasné, kdo se bude starat o ostrahu objektů. Prvotní ostrahu zajišťovaly zbytky českých vojáků. Jelikož jich byl nedostatek, někteří museli na stráži zůstat i tři dny. Praporčík Lutovský líčí ve svých pamětech také úsměvný způsob, jak vojenský majetek zachránit. Když se Čechům doneslo, že na domobraneckém velitelství se nachází devět vykrmených prasat, rozhodli se pod dojmem událostí je odtud bez vědomí Němců odvést. K „únosu“ prasat použili náhodně kolemjedoucí povoz, který je dopravil do Terezína.

Další události však nebyly již tak úsměvné. Vedle českého asistenčního oddílu měli i Němci svůj oddíl. S tím se však nespokojili a zřídili si Volkswehr a Bürgerwehr. Městem se začaly šířit pověsti, že Němci mají v některých domech strojní pušky. Němci se také snažili zajistit továrnu na kůže na druhém břehu Labe. Díky včasné intervenci terezínské posádky zůstala továrna pod českým dozorem. Několik dní nato se Němci, v síle asi 80 mužů, kteří byli vyzbrojeni puškami a kulomety, vypravili obsadit cukrovar ve Štětí. Praporčík Lutovský však tuto skutečnost zjistil a varoval posádku v Terezíně, která uzavřela přístupy k cukrovaru. Němci se vlakem dostali do Hošťky (poslední stanice před Štětím) a odtud postupovali na Štětí. Tam však došlo k přestřelce s přítomnými Čechy. Obě strany měly několik zraněných.

V listopadu vzrostl počet německých vojáků ve městě a čeští vojáci se tak dostali do menšiny a byli nuceni snášet ústrky od početnějších Němců. Změna nastala na počátku prosince, kdy se začala měnit i politická situace. Už i samotné německé stráže se začaly dotazovat, kdy budou moci odevzdat zbraně do rukou Čechů.⁴⁵

Dne 8. prosince se opakovaly pokusy o plenění vojenských objektů a skladů. V této souvislosti vyzval Národní výbor terezínskou posádku k rozhodné akci. Ještě v noci byla vyslána jednotka o síle 150 mužů pod velením setníka Luska k litoměřickému mostu. Národní výbor byl následně dotázán, zda mají vojáci město ještě v noci obsadit. Tento plán byl však odmítnut, jelikož zde hrozilo nebezpečí ozbrojených srážek.

Dopoledne 9. prosince odevzdalo předsednictvo místního Národního výboru na radnici starostovi města dr. Watzenuerovi zvláštní memorandum, které obsahovalo požadavek na převzetí města a všech místních úřadů mírovou cestou. Podobné prohlášení bylo odevzdáno i

⁴⁴ MACEK, Jaroslav. Litoměřicko v roce 1918. In HSÚ 1968 - *Vznik samostatného Československa a severní Čechy*. Ústí nad Labem, 1968. str. 89 – 90.

⁴⁵ VÚA Praha, sdružený fond Posádková velitelství, karta Posádkové velitelství Litoměřice (bez signatury).

na sborové velitelství. Poté, co se tato skutečnost dostala na veřejnost, zahájili vojáci Volkswehru rozsáhlé plenění skladů. Proti tomuto počínání opět zakročila setnina 18. pěšího pluku, i když stála proti silné přesile. Druhý den odpověděl starosta na memorandum. Ve své odpovědi poukazoval na platnou dohodu z 1. listopadu, která mluvila o společné vojensko-bezpečnostní správě ve městě. Vyjádřil však jistou ochotu jednat o dalším vývoji situace.

Závěrečné dějství v obsazování Litoměřic se událo 11. prosince 1918. Již dopoledne bylo s tichým souhlasem městské rady převzato okresní hejtmanství. Následovalo převzetí poštovního a telegrafního úřadu, berního úřadu, okresního finančního ředitelství a dvou nádraží. Jak uvádí autor studie, rozhodující slavnostní okamžik nastal, když v 15:00 téhož dne do města vstoupila společně s vojenskou hudbou také vojenská setnina náležící k 42. pěšímu pluku pod velením majora M. Bárty. Vojáci zaujali postavení na náměstí. Mezitím se předsednictvo Národního výboru vydalo na sborové velitelství, které bylo převzato po krátkém jednání s maršálkem Goldbachem. Po převzetí se členové Národního výboru vrátili zpět na náměstí, kde se již nacházela výše zmíněná setnina majora Bárty. K vojákům se připojila také většina litoměřických Čechů. Předseda národního výboru dr. Lešer poté společně s majorem Bártou promluvili k vojsku. Major Bárta zakončil svůj projev svoláním: „Litoměřice jsou naše“. Za ohromného nadšení byla pak poprvé v Litoměřicích hrána československá hymna Kde domov můj a Hej, Slované. Po tomto slavnostním aktu se předsednictvo Národního výboru přesunulo na radnici. Zde major Bárta oznámil, že obecní zastupitelstvo je rozpuštěno a nahrazeno správní komisí, ve které zasedne ve složení 8 Čechů a 8 Němců.⁴⁶

⁴⁶ MACEK, Jaroslav. Litoměřicko v roce 1918. In HSÚ 1968 - *Vznik samostatného Československa a severní Čechy*. Ústí nad Labem, 1968, str. 94- 95.

5. Armáda ve městě

Město si i po vzniku Československa udrželo nejen vojenskou posádku, ale stalo se také jedním z měst, ve kterém sídlilo vyšší vojenské velitelství. V následujících kapitolách budou stručně zmíněna jak velitelství, tak i vojenské útvary, které zde v mnou zkoumaném období působily. Jsou zde však uváděny jen jako výčet bez velkých detailů, protože si myslím, že pro tuto práci nejsou podstatné, ale na druhou stranu považuji za nutné je zde alespoň zmínit pro celkový pohled na armádu ve městě. Největší pozornost je věnována 2. pěšímu pluku jako největšímu vojenskému útvaru nacházejícímu se ve městě. Ten zároveň patřil mezi významné reprezentanty města, i když ve svém čestném názvu nesl název jiného města, a to středočeských lázní Poděbrad. Události níže popsané souvisely s plukem, městem, anebo s významným datem celostátního významu. Troufám si tvrdit, že si mohu dovolit využít plukovní kroniku výše zmíněné jednotky a na podkladech z nich získaných ukázat život armády ve městě a také to, jak mohl vojenský útvar reprezentovat město mimo svůj okres.

Myslím si, že je zde také nutno zmínit, že v roce 1925 se uvažovalo o sloučení posádky v Litoměřicích a Terezíně v jednu se sídlem v Litoměřicích. Podobné opatření bylo navrhováno v případě Jaroměře a Josefova. Spis o sloučení obsahuje jak samotný návrh, tak také následné vyjádření kompetentních orgánů. Hlavními důvody pro sloučení byla blízkost posádek a snaha o zjednodušení agendy při mobilizaci apod. Záporné stanovisko Ministerstva národní obrany z 6. března 1925 podrobněji rozebralo důvody, proč se vyslovilo proti sloučení. Spis obsahoval celkem 9 bodů. V nich bylo mimo jiné poukazováno na fakt, že sloučení by nepřineslo kýžené zjednodušení agendy, a to i přes poměrně malou vzdálenost. Výcvikové prostory a stělnici již v té době využívaly obě posádky společně. Svou roli hrála také finanční stránka spojená s dojížděním mezi městy.⁴⁷

5.1 Velitelství

Po unifikaci v roce 1920 se Litoměřice staly sídlem velitelství 3. divize, které se do města přestěhovalo z Košic. Velitelství z počátku podléhalo Zemskému vojenskému velitelství pro Čechy.⁴⁸ K 1. lednu 1938 se velitelství přejmenovalo na velitelství 3. pěší divize.⁴⁹ Z vojenských velitelství zde za 1. republiky ještě sídlilo velitelství 5. pěší brigády,

⁴⁷ VÚA Praha, fond MNO Presidium 1924-1926 sign 44/11/22, kart. 536, sloučení posádek Litoměřice – Terezín a Josefov – Jaroměř, zde kompletní seznam důvodů proč nedošlo ke sloučení.

⁴⁸ Podrobněji - FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. str. 641, heslo Třetí divize.

⁴⁹ Podrobněji tamtéž, str. 645; heslo Třetí pěší divize.

velitelství dělostřelectva 3. divize, velitelství 3. polní dělostřelecké brigády, velitelství evidence koňstva 3.

Velitelství sídlila ve Velitelské budově a v budově vojenských úřadů. Obě budovy se nacházely blízko centra města.

5.2 Jednotky Litoměřické posádky

Posádku ve městě tvořil velký počet jednotek. Ty zde buď vydržely po celou meziválečnou dobu, anebo zde byly umístěny jen určitý čas. Byly to tyto jednotky: 3. lehký dělostřelecký pluk následně přejmenovaný na 3. dělostřelecký pluk, 51. lehký dělostřelecký pluk, 103. hrubý dělostřelecký pluk přejmenovaný na 103. dělostřelecký pluk, dělostřelecká měřičská rota, 3. remontní baterie, ženijní prapor 4, II. prapor 1. ženijního pluku, 3. automobilní rota, 3. vojenská stavební odbočka, odbočka divizní nemocnice Litoměřice, posádková nemocnice Litoměřice, velitelství 3. evidence koňstva, doplňovací okresní velitelství Česká Lípa, doplňovací okresní velitelství Litoměřice, ženijní učiliště přejmenované na Učiliště pro ženijní vojsko, to ještě jednou změnilo označení na Ženijní učiliště. A samozřejmě 2. pěší pluk, kterému je věnována samostatná kapitola.⁵⁰ Útvary sídlily ve dvou kasárnách, které se nacházely na protilehlých okrajích města.

5.2.1 2. pěší pluk Jiřího z Poděbrad

Největším vojenským tělesem, které bylo v Litoměřicích v meziválečné době, byl 2. pěší pluk. Pluk vznikl 26. srpna 1920 v rámci unifikace sloučením 2. střeleckého pluku ruských legií a 10. střeleckého pluku domácího vojska na základě výnosu Ministerstva národní obrany čj. 5.700-org.1919. V říjnu převzala jednotka čestné jméno Jiřího z Poděbrad a prapor se stuhami od svého legionářského předchůdce. Velitelství pluku bylo v říjnu 1920 přemístěno z Prešova právě do Litoměřic a podléhalo velitelství 6. pěší brigády. Od ledna 1938 to bylo velitelství Třetí pěší divize. Součástí pluku bylo velitelství pluku s hospodářskou správou, technickou správou, pomocnou rotou, technickou rotou a plukovní hudbou, další součástí byl I. pěší prapor, II. pěší prapor, III. pěší prapor, náhradní prapor a od roku 1935 také rota doprovodných zbraní. Všechny jednotky byly umístěny ve městě s výjimkou II. pěšího praporu, který se v období od ledna do 1921 do dubna 1934 nacházel v Terezíně.⁵¹

Zápisy v plukovní kronice mi umožnily nahlédnout do vojenského života pluku, a to i

⁵⁰ Jako rozcestník pro více informací o vyčtených jednotkách může posloužit heslo Litoměřice (Leitmeritz) v knize FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*, str. 393.

⁵¹ FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*, str. 485; heslo Pěší pluk 2.

přesto, že některé roky byly zapsány jen okrajově. Je také nesporné, že záleželo na kronikáři, kterou událost zařadil a považoval ji tedy za důležitou, aby byla zaznamenána, nebo naopak. V tomto případě si dovoluji tvrdit, že se kronikáři zhostili své práce dobře, i když některým rokům mohli věnovat větší pozornost. Můžeme se tak blíže seznámit s tím, jak u pluku probíhaly významné státní svátky, jak se slavily narozeniny prezidenta republiky, jak jednotka slavila své svátky, jak se vojáci účastnili závěrečných cvičení, a jiné. V následujícím textu bych se tak chtěl věnovat některým z výše jmenovaných událostí. Dalo by se říci, že události typu oslava 28. října nebo oslavy narozenin prezidenta probíhaly vždy podle stejného scénáře či schématu, a proto svoji pozornost zaměřím na kulatá výročí a oslavy, které jsou v něčem speciální nebo u nichž zápis v kronice odhaluje nějakou zajímavou skutečnost. Nebylo jednoduché se rozhodnout, jak seřadit jednotlivé záznamy, které jsem z kronik vybral. Rozhodl jsem se je tedy seřadit tematicky a pro řazení uvnitř tématu jsem vybral chronologickou posloupnost.

5.2.1.1 Oslavy 28. října

Jedním z nejvýznamnějších dní, které si obyvatelé republiky každoročně připomínali, byl vznik Československa. Pozadu nezůstávala ani armáda. Přísahy nováčků a vojenské přehlídky se tak staly neodmyslitelnou součástí oslav.

Připomínka 28. října v roce 1921 měla zvláštní ráz díky vyhlášení částečné mobilizace armády. Mobilizace byla vyhlášena v souvislosti s restauračními snahami Karla I. v Maďarsku.⁵² Již 23. října ve 22 hodin 10 minut dorazil z vojenského velitelství v Litoměřicích rozkaz, který oznamoval tuto skutečnost a za první mobilizační den byl vyhlášen 27. říjen. Tento rozkaz byl přečten všem důstojníkům pluku na poradě, která se konala v prvních hodinách 24. října. Následující dva dny probíhaly přípravy na mobilizaci. 26. října odešly tři polní prapory do okolních vesnic – Třeboutice, Pohořany a Žitenice. V kasárnách zůstalo velitelství pluku se štábním pododdílem, technická rota s plukovní telekomunikační četou a 2. polní rota coby strážní oddíl. Problémy při ubytování měl 3. polní prapor, který byl umístěn do Žitenic, kde se obyvatelstvo chovalo nepřátelsky a odmítalo plnit závazky, které pro ně plynuly z nastalé situace. Situace se změnila až po intervenci místního starosty, který vyšel vojákům vstříc. V první mobilizační den, tedy 27. října, měly být poslány do pole zbylé oddíly, ale v důsledku slabého přílivu záložníků se tento požadavek nepodařilo splnit. I přes zjevné nesnáze se můžeme v kronice dočíst, že průběh mobilizace byl

⁵² Podrobněji: GALANDAUER, Jan. *Karel I poslední český král*. Praha 2004. ISBN 80-7185-683-5. kapitola sedmá Exil a Návraty, str. 294 – 338.

uspokojivý a že nálada nastoupivších dobrovolníků byla dobrá. V následujících dnech probíhalo doplňování a rozmisťování mužstva. 2. listopadu vykonal velitel pluku podplukovník Antonín Hasal přehlídku pluku, která se oproti pozdějším zvyklostem konala na prostranství mezi Labem a Dolním nádražím. Velitel pronesl krátký proslov, ve kterém zdůraznil význam tehdejší doby. Po proslovu následovalo defilé a pochod živějšími ulicemi města do kasáren. Mužstvo s velice rozličným výcvikem obstálo při přehlídce dobře.⁵³ Další popis dnů, kdy probíhala mobilizace, se již omezuje jen na sledování počtu vojáků a průběh úkonů, které vyplývaly z dané situace. Mobilizace pro pluk skončila 26. listopadu 1921.

Za typické oslavy 28. října by se daly označit ty, které proběhly v roce 1925. Ve večerních hodinách 27. října se konal lampionový průvod městem za přítomnosti vojenské hudby. Průvod vyšel, z kasáren pokračoval Dlouhou ulicí přes náměstí, pak dále Hilšerovou ulicí až k viaduktu dráhy, který vedl přes tuto ulici. Zpět se vracel Hilšerovou ulicí přes Bertholdovu třídu do ulice Na Valech a Sedelskou ulicí do kasáren. 28. říjen byl zahájen slavnostním budíčkem v půl sedmé. Ten měla na starosti hudba pluku. V půl deváté vykonali nováčci svoji slavnostní přísahu a poté se pluk odebral na litoměřickou kotlinu, kde zástupce velitele 3. pěší divize plukovník Berger vykonal přehlídku litoměřické a terezínské posádky. Po přehlídce vzdalo vojsko čest panu prezidentu a republice provoláním „Zdar“. Samozřejmě nechyběla státní hymna. V době od půl páté do šesti měli obyvatelé města možnost poslechnout si plukovní hudbu, která koncertovala na náměstí.⁵⁴

V roce 1927 přineslo výročí vzniku Československé republiky 2. pěšímu pluku ještě jednu událost. Pluk v tento významný den obdržel věrnou kopii původního praporu. V předvečer státního svátku se konaly přednášky pro mužstvo, které se zabývaly významem 28. října, dějinami pluku, významem plukovního praporu a objasněním jeho odevzdání. Přednášky byly doprovázeny světelnými obrázky.⁵⁵ V pět hodin odpoledne byl nový prapor za účasti řady hostů veřejných úřadů slavnostně přibit na žerd'.

Ráno 28. října patřilo jako vždy přísaze nováčků. Poté bylo na desátou hodinu vojsko celé posádky připraveno na náměstí na slavnostní přehlídku. Po hlášení velitele přehlídky plukovníka Kiryje pronesl generál Petřík krátký proslov a po jeho skončení předal nový prapor veliteli pluku. Ten pak prapor dle tehdejších zvyklostí políbil, za celý pluk složil slib věrnosti a nakonec ho předal praporečnickovi jednotky. Jménem města Poděbrad věnoval jeho

⁵³ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 1920 – 1924, str. 107 – 116.

⁵⁴ Tamtéž, kronika 1925 – 10. 8. 1929. str. 22 – 23.

⁵⁵ Jedná se něco jako diapozitivy.

delegát plukovnímu praporu stuhu. Další pak věnoval také Dámský odbor národní jednoty severočeské „Sokol“ Litoměřice. Po přivázání stuh následovalo defilé vojáků. Po návratu do kasáren byl uspořádán ve vyzdobené důstojnické jídelně oběd pro hosty a důstojníky.⁵⁶

V roce 1928 uplynulo 10 let od založení Československa. Rozsah oslav byl tentokrát větší než obvykle. Ve večerních hodinách 27. října byla uspořádána slavnostní akademie v kině Elektra pro gážisty posádky. Od 2. pěšího pluku byla vyslána početná delegace složená jak z gážistů, tak z mužstva. Početná delegace se také zúčastnila odhalení pomníku T. G. Masaryka, které se odehrálo v sousedním Terezíně. Pluk zde zastupovala čestná rota s praporem a hudbou. Za zmínku jistě také stojí, že gážisté pluku přispěli na stavbu pomníku částkou 1000 Kč z jejich reprezentačního fondu.

Ráno 28. října patřilo opět přísaze nováčků, kteří měli možnost poprvé spatřit prapor. Ještě před samotnou přísahou promluvil plukovník Jaroslav Žilka o významu přísahy. Po jeho proslovu proběhla samotná přísaha, které přihlíželi místní sokolské delegace. O deváté hodině se také dostavila delegace od pluku na bohoslužby konané v jezuitském kostele. V dopoledních hodinách opět následovala vojenská přehlídka. Při defilování se velmi dobře předvedli hlavně nováčci. Program oslav poté pokračoval v kasárnách. Zde se nejdříve pluk seřadil společně s hosty a vyslechli hlášení plukovníka Václava Rýdla. Poté zahrála plukovní hudba „Kol Slavon“. Pak následovalo kladení věnců k deskám padlých vojáků pluku na hlavní bráně kasáren. Závěr slavnosti patřil recitaci v podání vojína školy pro výchovu důstojníků pěchoty v záloze, který přednesl Panychidu. Následně zazpíval sbor žáků téže školy „Modlitbu“. Na úplný závěr zazněla státní hymna.⁵⁷

5.2.1.2 Výročí narozenin prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka

Dalším významným datem v prvorepublikovém kalendáři byl jistě den, kdy se narodil první československý prezident, jenž bývá také označován jako prezident Osvoboditel. Jeho kulatým narozeninám byla věnována velká pozornost, což svědčí o vážnosti, které se stále těšil.

Tak například 6. 3. 1921 pluk oslavil narozeniny prezidenta Masaryka a při této slavnostní příležitosti byla uspořádána přednáška pro celé mužstvo a gážisty na téma: „Život a působení prvního prezidenta čs. republiky T. G. Masaryka“. Posluchači vyslechli hodinu a půl trvající výklad s velkou pozorností a na jeho konci zaburácelo nádvořím kasáren třikrát

⁵⁶ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karta kroniky, kronika 1925 – 10. 8. 1929, str. 97 – 100.

⁵⁷ Tamtéž, str. 156 – 160.

opakované „Zdar“. Plukovní hudba poté vystoupila na litoměřickém náměstí. Po dobu konání koncertu zde převažovalo občanstvo československé národnosti. Jak se píše v kronice, tak Němci ostýchavě stáli opodál. Hudba se ještě večer účastnila lampionového průvodu, který vedl městem a byl opět doprovázen velkým množstvím civilních osob.⁵⁸

Dále mě zaujal zápis ze 7. března 1930, kdy oslavil prezident T. G. Masaryk 80 narozeniny, a tato skutečnost se nemohla obejít bez oslav, které se nevyhnuly ani místní posádce. Oslavy u pluku začaly již 5. března, kdy byl pronesen proslov v důstojnické jídelně. Následujícího dne byl každému muži vydán výtisk 11. slavnostního čísla časopisu „Naše vojsko.“⁵⁹ V půl druhé pak byla uspořádána v tělocvičně slavnostní akademie pro mužstvo a gážisty. Součástí programu, mimo hudebních čísel, byla také přednáška O životě a práci prezidenta republiky, která byla posléze přednesena i mužstvu maďarské národnosti. Provedení akademie bylo vynikající a odpovídalo slavnostnímu rázu akce. Večer šel městem lampionový průvod společně s hudbou a 1. pěší četou pluku. V osm hodin večer byla v městském divadle zahájena slavnostní akademie, které se i přes velký zájem širokých občanských kruhů zúčastnil také velký počet gážistů. Vystoupila zde mimo jiné plukovní hudba a při tělocvičných číslech programu se divákům představili vojíni a rotmistři.

7. březen byl zahájen slavnostním budíčkem. Stráže v tento den nastoupily v přilbách. Jako v letech předešlých byla také tentokrát uspořádána vojenská přehlídka na litoměřickém náměstí. Velitelem celku byl jmenován Josef Tomeček, velitel 2. pěšího pluku. Pluk k přehlídce postavil jeden kombinovaný prapor. Velitel 3. pěší divize divizní generál Robert Rychtermoc vyslovil veliteli pluku pochvalu za výborné defilování a vyzdvihl i kvalitu jeho mužstva.⁶⁰

5.2.1.3 Výročí vzniku 2. střeleckého pluku

Jelikož byl 2. pěší pluk dědicem tradic svého legionářského předchůdce, nebylo možné si nepřipomenout tuto významnou událost. Událost nejen že udržovala ve vojácích povědomí o tradici pluku, ale byla také možností, kdy se mohli bývalí příslušníci jednotky opět setkat.

Na rok 1926 připadlo 10. výročí vzniku 2. střeleckého pluku ruských legií, tedy jednotky, na jejíž tradici 2. pěší pluk navazoval. Na tuto významnou oslavu se do Litoměřic sjeli čestní hosté z řad vojenských i občanských představitelů, mezi hosty také patřili bývalí

⁵⁸ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 1920 – 1924, str. 63 – 65.

⁵⁹ Viz Příloha obr. č. 14.

⁶⁰ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937, str. 32 - 34.

příslušníci této legionářské jednotky. Oslavy začaly v pátek 21. května střeleckými závody, které se konaly na vojenské střelnici v Trávčicích. Soutěže se zúčastnilo 23 střeleckých družstev a celá řada vojenských a civilních jednotlivců.

V sobotu večer, tedy 22. května, dorazil do dějiště oslav také jejich protektor generál Jan Syrový⁶¹ v doprovodu generála Čečka. Večerní část programu se odehrála v městském divadle. Program zde zahájila hudba pluku, když zahrála předeheru ke Smetanově Libuši. Následoval slavnostní proslov majora Holečka, ve kterém vylíčil historii 2. střeleckého pluku. Po jeho vystoupení následovala vystoupení koncertní pěvkyně paní Ptáčkové, štábního kapitána Krejčího a pana J. Čeledy, kteří zazpívali části děl Dvořákových, Smetanových, Mozartových a Wagnerových. Programu se také zúčastnilo mužstvo 2. pěší pluku a na prknech divadla předvedlo symbolický živý obraz. Týž večer proběhlo na Hrádku promítání filmu s názvem „*Za československý stát*“ za doprovodu hudby 42. pěšího pluku.⁶²

Nedělní část oslav začala dopolední přehlídkou litoměřické a tereziánské posádky. Přehlídku vykonal generál Jan Syrový za doprovodu náčelníka Hlavního štábu Gajdy a zemského vojenského velitele Ing. Drobného. Přehlídka se konala za přítomnosti dalších čestných hostů a četného občanstva. Po přehlídce připjal generál Syrový na prapor 2. pěšího pluku Štefáníkův řád – sokola s meči za zásluhy, jež si pluk Jiřího z Poděbrad získal za světové války. Za zvuku státní hymny jej odevzdal veliteli pluku. Poté defilovaly vojenské oddíly před praporem. V čele šla četa legionářů, oblečená do historických uniforem ruských, francouzských a italských legií. Před polednem pak byly ve dvoraně kasáren slavnostně odhaleny vavřínem zdobené pamětní desky se jmény padlých a zemřelých příslušníků pluku. Při tomto odhalení byla hrána státní hymna a chorál „*Ktož jsú boží bojovníci*“ Odpoledne, jak kronikář poznamenává, za pěkného počasí, se na prostranství kasáren konaly závody vojenské, sportovní a jezdecké. Slavnostní atmosféru dotvářely dvě vojenské hudby, které koncertovaly po celé odpoledne. Večer sehrál ochotnický spolek K. H. Mácha⁶³ v zaplněném městském divadle Koptovu hru s názvem *Revoluce*.

V rámci posledního dne oslav byla vykonána pouť k hrobu K. H. Máchy, který se v té době nacházel na litoměřickém hřbitově. Následně byly podniknuty výlety do okolí města a večer byla v divadle opět zahrána Koptova *Revoluce*. Již v pondělí se začali hosté rozjíždět do

⁶¹ Generál Jan Syrový byl postupně zástupce náčelníka hlavního štábu ČSA, náčelník hlavního štábu, generální inspektor armády, ministr národní obrany a ministerský předseda.

⁶² Jednotka byla umístěna v Terezíně.

⁶³ Více o spolku v kapitole 6.4 Divadlo

svých domovů.⁶⁴

Rok 1936 byl rokem, kdy si pluk připomínal 20. výročí vzniku svého předchůdce, od kterého převzal čestné jméno Jiřího z Poděbrad. Oslavám předcházely velmi dlouhé a pečlivé přípravy. První kroky byly učiněny již v listopadu 1935, kdy byl pro potřebu oslav zřízen organizační výbor. Výbor se skládal z několika odborů, které si rozdělily činnosti spojené s oslavami. Výbor se scházel každý měsíc, někdy i častěji, bylo-li potřeba. V čestném předsednictvu byli zastoupeni významní vojenští činitelé, jako byl například generální inspektor branné moci armádní generál Jan Syrový, náčelník Hlavního štábu armádní generál Ludvík Krejčí, ale také zástupci městské rady Litoměřic a samozřejmě Poděbrad. Protektorem oslav byl ministr národní obrany František Machník. Pan ministr poznamenal, že vznik a boj jednotky v zahraničí byl dílčím projevem branné vůle celého národa na jeho samostatnost. Vzhledem k tomuto vyjádření se oslavy dostaly do hledáčku československé veřejnosti nejen v Litoměřicích, a to samozřejmě kladlo velké nároky na pořadatele, aby jimi sestavený program byl proveden co nejzdařileji a aby se tak předvedli v dobrém světle před občany celé republiky.

Nejdříve se se svojí činností předvedl propagační odbor. Pro širokou litoměřickou veřejnost a také pro litoměřické školy byly uspořádány přednášky v Národním domě. Celorepubliková veřejnost byla informována nejen o historii jednotky, ale také o nadcházejících oslavách prostřednictvím deníků i krajských časopisů. Za pomoci Památníku odboje uspořádal pluk v prostorách kasáren výstavu plukovních památek. Byly vystaveny dokumenty, obrazy a další předměty, spojené s plukem. Výstava se těšila velké pozornosti občanů a dětí školou povinných. Výbor pracoval také, jak bychom řekli dnešní terminologií, na upomínkových předmětech. Bylo vytištěno 5 000 pohlednic, a tentýž počet slavnostních odznaků. Byla zřízena filatelistická přepážka u poštovního úřadu ve městě a speciální poštovní razítko s legendou, která připomínala oslavy. Celé oslavy byly filmovány.

Datum oslav bylo stanoveno na dny od 16. do 19. května. Před začátkem vojáci nacvičovali vojenská a tělocvičná vystoupení. V pátek 15. května proběhla generální zkouška, které byl přítomen velitel pluku. Dvě věty, které byly v kronice ke zkoušce napsány: (v tomto znění) „*Jen se držte, vojáci. A vojáci nezklamali, drželi se!*“⁶⁵, vypovídaly o tom, jaký důraz byl kladen na precizní a bezproblémový průběh oslav.

První den oslav začal již brzy ráno, kdy byly zahájeny vojenské a tělovýchovné

⁶⁴ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 1925 – 10. 8. 1929, str. 41 - 46.

⁶⁵ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937, str. 74.

závody, kterých se zúčastnili nejen příslušníci pluku, ale také vojáci dalších útvarů, jež spadaly pod velení 3. divize. Začínali se také sjíždět první hosté z řad legionářů, bývalých příslušníků pluku a dalších pozvaných. Účastníci přijížděli na všechna tři litoměřická nádraží, kde panovala slavnostní atmosféra. Na dolním nádraží byla přítomna čestná četa s plukovní hudbou. Hosté byli oficiálně přivítáni jak po svém příjezdu do města, tak také po příchodu do kasáren. Odpolední program byl v soutěžním duchu, soutěžilo se ve střelbě, hodu ručním granátem, skoku dalekém a vrhu koulí. Nechyběl také koncert hudby na náměstí. Večer pak strávili hosté v Národním domě, kde se jich sešlo na 700. V průběhu večera byly odeslány pozdravné telegramy T. G. Masarykovi a dr. Eduardu Benešovi. První den byl zakončen trubačskou večerkou z městské věže.

Druhý den oslav se pluk v 8 hodin ráno seřadil na stadionu u kasáren a následně pochodoval na náměstí. Zde byl již nastoupen 42. pěší pluk, 3. a 103. dělostřelecký pluk a další jednotky z litoměřické posádky se svými standartami. Nastoupily také obecné, měšťanské a střední školy, nechyběli zde ani členové českých a německých korporací. Po příjezdu ministra národní obrany a jeho suity následovaly proslovy, ve kterých byly vzpomenuy počátky jednotky v Rusku, její bojová vystoupení a také příslušníci jednotky, kteří na oltář vlasti položili svůj život. Během jednoho z proslovů shodilo letadlo, které kroužilo nad náměstím, vavřínový věnec jako pozdrav pluku. Při této slavnostní příležitosti byly darovány čtyři stuhy na plukovní prapor. Stuhu s heslem „Dědicům legionářské tradice“ věnovaly bývalé odbojové pracovnice z Taškentu. Další stuhu věnovalo město Litoměřice. Na ní byl nápis „Der Heimat treu“ (Vlasti věrni). Třetí stuhu, která nesla nápis „Bratrsky za stejným cílem“ věnovali důstojníci a rotmistři 3. dělostřeleckého pluku. Poslední stuhu, na které bylo heslo „Našim hrdinům“ věnoval dámský odbor Národní jednoty Severočeské – Litoměřice. Tuto část programu zakončila státní hymna. Posledním bodem programu na náměstí byla vojenská přehlídka zúčastněných vojenských útvarů. Následně se ministr národní obrany a hosté přesunuli do kasáren ke slavnostnímu obědu. Po něm následovalo veřejné vystoupení pluku na stadionu. Programu zde kromě hostů přihlížela také široká veřejnost. Za střídavé střelby kulometů vz. 24, vz. 26 a čtyř děl byla vztyčena státní vlajka. Všechna čísla, jako například cvičení s puškou, byla diváky odměněna bouřlivým potleskem. Závěr dne patřil veselici na stadionu a večerní benátské noci na Labi.

Třetí den oslav byl ve znamení dokončení závodů. Jinak program pokračoval až večerním představením Langrovy hry Jízdní hlídka v Máchově divadle. Volnější program dne jistě dovolil účastníkům navštívit a prohlédnout si architektonické památky, které mohly Litoměřice nabídnout, podniknout krátký výlet do okolní přírody nebo si jen odpočinout a

vychutnat si atmosféru oslav.

Začátek posledního dne se nesl ve vzpomínkovém duchu. Byly položeny věnce u pamětních desek na hlavní bráně kasáren. Velitel pluku k nim položil prst' ze zborovského bojiště. Odpoledne mohli diváci zhlédnout fotbalové utkání, ve kterém zvítězilo družstvo 2. pěšího pluku nad jedenáctkou, již postavil 47. pěší prapor. Oslavy byly zakončeny večírkem pro širokou veřejnost, který se konal v Národním domě.

Vysocí vojenští činitelé, kteří se oslav zúčastnili, vysoce ohodnotili jak organizaci, tak také samotný průběh oslav. Denní a krajský tisk také nešetřil chválou a přinášel četné ilustrace a články o oslavách.⁶⁶

5.2.1.4 Udělování stuh na plukovní prapor

Věnovat stuhu na plukovní prapor nebylo jednoduchou záležitostí. Stuha nemohla být samovolně udělena. Rozhodlo-li se nějaké město či organizace, že věnují stuhu jimi vybrané jednotce, museli žádat o souhlas Ministerstvo národní obrany. Po schválení bylo vybrané heslo vyšito na náklady žadatele o stuhu pod dozorem Památníku osvobození.⁶⁷

20. května se v České Lípě konala slavnost, při které byla na prapor pluku připnuta stuha, kterou věnovala Jednota české obce legionářské v České Lípě. Pluk vyslal deputaci, která se skládala z čestné stráže s praporem, čestné čety a hudební čety a tří důstojníků, jimiž byli velitel pluku plukovník pěchoty Josef Tomeček, jeho zástupce podplukovník pěchoty František Karlíka a pobočník I. pluku major pěchoty Leopold Vetejška. Po příjezdu do České Lípy byli vojáci okázale přivítáni hned na nádraží členy Jednoty české obce legionářské. K samotnému aktu odevzdání stuhy došlo ve tři čtvrtě na jedenáct na českolipském náměstí, kde tomuto slavnostnímu aktu byla také přítomna četa od Hraničářského praporu č. 1, dále asi 300 ruských, francouzských a italských legionářů, sokolové, skauti a mnoho dalších členů českých korporací. Před samotným připnutím stuhy proběhla ještě přehlídka zde přítomných vojáků a korporací, kterou zhlédl velitel 3. divize brigádní generál Alois Eliáš. Poté již předseda české jednoty legionářské v České Lípě pan Jirouš připnul stuhu na prapor. Stuha byla modré barvy s heslem: „ Se štítem nebo na štítě“. Závěr slavnosti se uskutečnil na sokolském cvičišti, kde četa Hraničářského praporu předvedla zdařilou ukázkou vojenského tělocviku a symbolického cvičení.⁶⁸

Pluk si obdobnou slávu zopakoval o měsíc později, když byla na prapor přidána stuha, kterou věnovalo město Velvary společně s místní československou obcí legionářskou.

⁶⁶ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937, str. 72 – 80.

⁶⁷ Příkladem může být VÚA Praha, fond MNO Presidium 1927 – 1937, sign. 59 3/13 2,6, karton 10856.

⁶⁸ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937, str. 55 – 57.

Odevzdání se událo 24. června na starobylém náměstí ve Velvarech pod patronací generála Jana Syrového a městské rady výše zmíněného města. Složení delegace bylo obdobné jako v České Lípě, jen podplukovník pěchoty František Karlík byl nahrazen štábním kapitánem Františkem Loušeckým. Stuhu s heslem „Strážcům vlasti město Velvary“ připevnil na prapor starosta města pan Josef Pokorný.⁶⁹ Poté následovalo defilé před praporem, kterého se zúčastnili legionáři, členové Sokola, hasiči atd. Odpoledne koncertovala plukovní hudba v městském parku. Svoji zdatnost předvedla také čestná četa, když ukázala přihlížejícím ranní rozcvičku, kterou obecnstvo s nadšením přijalo a s povděkem kvitovalo.⁷⁰

Pluku v tak významném roce, jakým byl rok 1936, přibyly na jeho prapor ještě dvě stuhy. První stuha byla slavnostně připnuta 28. července v Mělníku. Byla bílá s červeným lemováním a s heslem: „*Svorni a silni k obraně vlasti – město Mělník.*“ Stuhu věnoval okres Mělník, město Mělník a legionáři. K slavnosti byla vyslána jednotka v klasickém složení pro tuto příležitost. I program by se dal označit za standardní. Diváci mohli zhlédnout slavnostní pochod vojáků a civilních korporací. Nechyběla také veselice na sokolském hřišti, v jejímž rámci vystoupili vyslaní příslušníci pluku.⁷¹

Druhou stuhu věnovali legionáři a občané Krásného Března. Na modré stuze s červeným lemováním bylo napsáno: „*Věrnost za věrnost – věnují legionáři a občané Krásného Března.*“ Slavnost se konala 16. srpna a její program byl obdobný jako v předešlém případě.⁷²

Z těchto událostí je mi jasné, že při slavnostech tohoto typu reprezentovali vojáci nejen sebe a svoji jednotku, ale byli zároveň vyslanci města, kde sídlili. Tuto jejich roli si pravděpodobně uvědomovali i ti, kteří kroniky psali, a zřejmě proto jsou události popsány tak důkladně.

5.2.1.5 Střelby a cvičení pluku

I když by se to z předešlého textu nemuselo zdát, hlavní náplní vojáků nebylo organizování či účast na rozličných oslavách. V jejich vojenském životě hrál nejdůležitější roli výcvik a jeho následovné uplatnění v reálných podmínkách buď na střelnici, anebo při vojenských cvičeních.

Začátek června 1925 byl ve znamení ostrých střelb pluku, které se konaly

⁶⁹ Viz Obrazová příloha obr. č. 15.

⁷⁰ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karta kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937, str. 57 – 58.

⁷¹ Tamtéž, str. 80 – 81.

⁷² Tamtéž, str. 81.

v Milovicích. Vojáci byli na místo určení přepraveni po železnici. Zde byli vojáci povětšinou ubytováni ve stodolách, ale ubytovací prostory byly shledány jako nevyhovující. Ostrá polní střelba trvala od 2. – 8. června. Dne 6. června byl celému pluku představen tank a velitel objasnil mužstvu stručně jeho funkci. V kronice není popsáno, o jaký konkrétní typ tanku se jednalo, ale v této době to mohl být jen francouzský tank Renault vz. 17. Armáda měla v roce 1925 ve výzbroji jen 7 těchto tanků v různých verzích.⁷³ Je také nutno podotknout, že tyto tanky byly již zastaralé. Odpoledne téhož dne 2. prapor střílel polní střelbu. 1. a 3. prapor si pak svoji hlavní střelbu odstřílel 8. června.⁷⁴

Jako závěrečné cvičení byly označovány vojenské manévry, které sloužily k procvičení dovedností, jež vojáci získali během výcviku. Nacvičovala se také souhra mezi jednotlivými složkami československé armády. Cvičení mělo formu boje dvou stran, které byly označovány jako červená a modrá. Každá strana disponovala silou alespoň jedné divize s příslušnými týlovými útvary. Manévry se díky svému rozsahu odehrávaly v běžném terénu a vojsko tedy bylo v kontaktu s obyvatelstvem. A tak kromě svého vojenského významu docházelo i k propagaci armády a brannosti u veřejnosti. Nevýhodou bylo, že nebylo možné používat ostrou municí nebo provádět destrukční a opevňovací práce. Vzhledem k této skutečnosti tak velmi záleželo na rozhodcích, kteří vojsko doprovázeli a při vzájemném střetu rozhodovali o jeho výsledku.

První závěrečné cvičení proběhlo v roce 1922, další se pak konala každý rok na závěr vojenského výcvikového roku. Kromě řadových obyvatel přihlíželi cvičením také domácí politici a vojenské delegace spřízněných států. Prvnímu cvičení například přihlížel T. G. Masaryk. Zástupci francouzské armády pod vedením generála Maurice Gamelina navštívili cvičení konané v roce 1934. Níže popsanému cvičení byla přítomna delegace sovětské armády, kterou vedl Boris M. Šapošnikov.⁷⁵

Od 1. do 8. září 1935 se tedy pluk zúčastnil závěrečného cvičení. Jednotka byla zařazena ve 3. manévrovací skupině u strany červené pod velením plukovníka pěchoty Josefa Tomečka. Jednotky pod jeho velením patřily do 1. armádního sboru, kterému velel divizní generál Linhart. Jednotka byla do prostoru cvičení přepravena po železnici v několika transportech. Ihned po příjezdu do Kadaně-Prunéřova se jednotky vydaly do svých ubytovacích míst. Velitelství pluku s pomocnou rotou, I/2. praporem, spojovací a technickou

⁷³ Kolektiv. *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918 – 1939)*, str. 175.

⁷⁴ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 1925 – 10. 8. 1929. str. 11.

⁷⁵ ŠRÁMEK. Pavel. *Ve stínu Mnichova. Z historie československé armády 1932-1939*. Praha 2008, ISBN 978-80-204-1848-7, str. 60-62.

rotou byly umístěny v Mikulovicích. II/2. prapor byl ubytován v Zásadě a Suchém Dole a III/2. (I/42.) prapor v Rašovicích.

V ranních hodinách 2. září přišly rozkazy, podle nichž měl pluk provést ve svém sektoru rekognoskaci přechodů přes Ohři a také cest ze Zásady na Vikáň. Výsledek byl ohlášen na velitelství, odkud přišly rozkazy na další den. 3. září se jednotlivé části pluku přesunuly ze svého ubytovacího prostoru do Krásného Dvorečku. V tuto dobu plnil pluk funkci divizní zálohy. Následně se pluk přesunul do prostoru Vilémova, kde zůstal jako záloha a zajistil západní bok divize. V Krásném Dvorečku zůstal jen bojový trén – muniční a kuchyňský obřad. Dle dalších rozkazů se pluk následně přesunul do Chotěbudic. 4. září se pluk dostal na čáru dotyku s nepřítelem na Blšance. Útočil, pronásledoval nepřítele, odrážel protiútoky a do večera se zmocnil prostoru Děkov-Neuderfelhöhe. Následující den pokračoval pluk v útoku a navázal kontakt s hlavním nepřátelským postavením na čáře Nový Dvůr – vrch Kozlov - silnice Nesuchyně. V noci byl pak pluk vystřídán 18. pěším plukem. Následně byla jednotka přesunuta na nové výchozí postavení pro útok. 6. září v 5 hodin vyrazil pluk s cílem zjednat těsný dotyk s hlavním obranným postavením modrých. Po splnění tohoto úkolu dostal pluk rozkaz k hlavnímu útoku. Ten začal za prudkého deště v 8 hodin. Prapory prorazily obranná postavení a bojem dosáhly čáry jižního svahu kopce Žbán – Weiniger Schacht – Hředly.⁷⁶ V 9 hodin byl odtrouben konec závěrečného cvičení. V následujících dvou dnech se pak pluk přesunul zpět do svých kasáren po vlastní ose. Ministr národní obrany pochválil 3. manévrovací skupinu za vzorné plnění povinností. Byl také přesvědčen, že by se vojáci zachovali stejně i ve vážných dobách.⁷⁷

Cvičení se dostala velká pozornost od novinářů. Informovali nejen o samotném průběhu jednotlivých fází cvičení, ale také o vztahu obyvatelstva k vojákům. V příloze k plukovní kronice⁷⁸ se tak nachází několik výstřížků z novin s tímto tématem. Rád bych se na tomto místě zmínil o dvou z nich. V těchto článcích se pisatel textu také zaměřuje na postoj civilního obyvatelstva.

V článku z Českého slova ze dne 6. 9. 1935 s názvem Na frontě uprostřed zuřivých bojů se mimo jiné píše: „Mezi modrými a červenými jednotkami se rozpoutal zuřivý boj na život a na smrt, jemuž přihlíželo velké množství civilních diváků, kteří zcela zaplnili křižovatku. Byli tu mladí i staří, děvčata i babky a mladá maminka se postavila s kočárkem hned za rachotící kulomet. Kluci vesele prováděli přískoky i s vojáky, nosili jim náboje a jako

⁷⁶ Mapa pohybu 2. pěšího pluku během cvičení viz Obrazová příloha obr. č. 18.

⁷⁷ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937, str. 62 – 67.

⁷⁸ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, doklady k plukovní kronice, příloha 59 – zprávy tisku o závěrečných cvičeních 1935.

kočky sbírali vystřelené náboje.“ V další části článku se pak píše „*Modří se po celé frontě houževnatě brání a za žádnou cenu nehodlají připustit pronikání nepřítele ku Praze. České obyvatelstvo s nimi samozřejmě sympatizuje a nabádá, aby nedali tu naši Prahu. Nedáme, odpovídá vojáček a jeho kamarád na kraji lesa donotuje: Raději ji zbouráme, zbouráme ji hned*“⁷⁹ Jak ukazují předešlé řádky, zájem obyvatelstva o armádu byl značný a zalíbení dětí v patronách je věčné.

V dalším článku ze stejných novin, ale tentokrát ze dne 8. září s titulkem *Mezi Němci jako v zajetí ...*, se může čtenář dočíst o zcela jiném postoji, který zde interpretuje ministr národní obrany Machník: „*Opak byl u obyvatelstva německého. Snad ještě tu a tam ve vsích přijali vojáky dosti ucházejícím způsobem. Ale v hnízdech, která jsou dnes výrazem mentality našich Němců, chovali se zdrženlivě, když měli strach chovati se nepřátelsky. Nebylo tu vidět žádné loyality, člověk tušil, co je skryto pod maskou lhostejnosti. Cítil to každý, kdo krajem projel, cítili to i vojáci. Hoši tu byli spíše jako zajatci, ač tu měli být hosty. ... Snad i tato špatně utajená zloba vedla neodpovědné lidi k odcizení telefonního kabelu z hotového spojení a k činu ještě horšímu, k přestřižení vedení Hughesova přístroje.*“⁸⁰ *Takové bylo ovzduší nad místy, jevišti bojů dvou armád.*“⁸¹

I když simulované podmínky by se mohly zdát poněkud neodpovídající válečnému běsnění i přesto si myslím, že vojáci získali řadu zkušeností, které mohly v budoucnu využít. Se vzrůstajícím ohrožením republiky tak mohla armáda prezentovat svoji připravenost a odhodlanost při její ochraně. Během závěrečných cvičení měli vedoucí vojenští představitelé možnost zhlédnout fungování armády v případě válečného konfliktu. Podle popisu chodu cvičení se domnívám, že velení armády mohlo být spokojeno.

5.2.1.6 Další zajímavé události

Do této kapitoly jsem zařadil události, které nebylo možné zařadit do žádné z předešlých podkapitol, ale přesto si jistě zaslouží pozornost, protože poukazují na další aspekty soužití vojáků a civilistů.

Jako první bych zde rád zmínil jednu událost, která se opakovala každý rok, a to sbírku na vánoční nadílku pro chudé školní děti. Tato dobročinná událost neunikla pozornosti kronikářů. Pro zjednodušení byla zřízena jednotná sbírka, jejíž výtěžek byl následovně rozdělen mezi různé organizace, a to jak litoměřické, tak i další. K vybraným penězům od

⁷⁹ Tamtéž, České slovo 6. 9. 35, článek: Pražská divize na pomoc.

⁸⁰ Přístroj, který tiskne telegrafovaný text přímo písmeny, vynález Američana D. E. Hughese, z roku 1855.

⁸¹ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, doklady k plukovní kronice, příloha 59 – zprávy tisku o závěrečných cvičeních 1935, České slovo 8. 9. 35, článek Vážná zkušenost z manévru.

gážistů a mužstva ještě přibyly peníze, které se vybraly na vstupném do kina vojenského zátiší, které bylo pro tyto účely zvýšeno o 10 haléřů.⁸² Doklady o tom, kam peníze putovaly, je dodnes možné nalézt jak v plukovní kronice, tak také v příloze k ní, kde se nacházely děkované dopisy od obdarovaných organizací, které měly na starost nákup dárků.⁸³

Díky vojenské přítomnosti se také civilnímu obyvatelstvu rozšířila možnost sportovního vyžití poté, co byla ve východní části Střeleckého ostrova zřízena vojenskou správou velká moderní plovárna. Provoz byl slavnostně zahájen 5. července 1928. Od jednotky byla vyslána třicetičlenná delegace, jež se skládala z důstojníků, rotmistrů, poddůstojníků a vojínů. Nemohla také chybět plukovní hudba.⁸⁴

Další velice zajímavý zápis v plukovní kronice se vztahuje k březnu 1929. Vliv na zaznamenání této události měl fakt, že se Francie podílela na vzniku naší armády a v meziválečné době byla československým spojencem. A tak se tedy můžeme dočíst, že kvůli úmrtí maršála francouzské armády Foch je nařízeno všem gážistům, aby od 21. do 28. března nosili smuteční pásku. Na kasárnách byl také vyvěšen černý prapor. 27. března pronesl štábní kapitán Leopold Vetejška pietní projev za zemřelého maršála Foch pro poddůstojníky a mužstvo pluku. Vojenští gážisté si týž projev vyslechli o den později.⁸⁵

Zápis z plukovní kroniky nám také umožňuje nahlédnout na to, jak vojáci v posádce trávili i jiné slavnostní dny v roce. Takovým příkladem mohou být Vánoce roku 1929. Mužstvo, které nemělo vánoční dovolenou, oslavilo Štědrý den v rámci roty. Každá rota vyčlenila jednu místnost na jídelnu s vánočním stromečkem.⁸⁶ Důstojníci a rotmistři byli přítomni zahájení večeře u svých rot. Štědrovečerní večeře se sestávala z vepřového řízku s bramborovým salátem, k pití byl čaj s rumem a jako moučník byla vánočka. Každý z vojáků také dostal ½ kg jablek, jedno balení cukroví, kokosky, lískové a burské oříšky.⁸⁷

27. duben 1934 byl den, kdy byl 2. prapor pluku, který doposud sídlil v Terezíně, natrvalo přesídlen do Litoměřic do kasáren Jiřího z Poděbrad. O události informovaly občany také Litoměřické listy⁸⁸, ale jen velmi stručně, a tak pro další informace je nutno nahlédnout opět do plukovní kroniky. Prapor odešel z Terezína za doprovodu posádkového velitele

⁸² VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 1925 – 10. 8. 1929, str. 106.

⁸³ Viz Obrazová příloha obr. č. 27.

⁸⁴ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 1925 – 10. 8. 1929, str. 130.

⁸⁵ Tamtéž, str. 180.

⁸⁶ Viz Obrazová příloha obr. č. 26.

⁸⁷ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937, str. 20 – 21.

⁸⁸ Soka Litoměřice, Litoměřické listy 17. číslo 28. duben 1934.

brigádního generála Ing. B. Rytíře, jenž se s ním rozloučil na hranicích města. Na hranicích Litoměřic byla jednotka přivítána zástupcem litoměřické posádky brigádním generálem Konopáskem a zástupci města. Po proslovu náměstka starosty pana majora ve výslužbě Donka prapor slavnostně odpochoval do kasáren. Jen na doplnění: prapor byl od pluku odloučen v roce 1920.⁸⁹

Plukovní prapor opouštěl posádku nejen při slavnostech, kdy mu byla například věnována stuha, ale cestoval také do Pardubic, když tam pobýval prezident republiky Eduard Beneš. Stalo se tak 17. 8. 1936, kdy odjel z Litoměřic čestný oddíl s plukovním praporem a stráží plukovního praporu právě do Pardubic. V kronice jsou zmíněna jména velitelů těchto oddílů. Jmenovitě se psalo také o praporečnickovi, jímž byl v tomto případě praporčík pěchoty Josef Placký. K čestnému oddílu byla po celou dobu přidělena hudba 46. pěšího pluku. Dohromady oddíl čítal 5 důstojníků, 6 rotmistrů, 100 mužů, 2 koně, 1 kuchyni a 1 káru. Čestný oddíl nastoupil 19. srpna na Pernštýnském náměstí k uvítání prezidenta Edvarda Beneše. Jednotka byla i při jeho odjezdu 25. srpna. Po celou dobu pobytu prezidenta ve městě stavěl čestný oddíl dvojici čestných stráží před hotelem „Veselka“, kde byl prezident ubytován. Strážní se střídali po 20 minutách. Jednotka se do svého posádkového města vrátila 27. srpna.⁹⁰

Legionářská tradice v armádě i v celé republice se odrážela také tím, že byly připomínány významné bitvy, kterých se legie zúčastnily. Příkladem může být oslava dvacátého výročí bitvy u Zborova, kterou pluk pořádal na přelomu června a července 1937. Dne 28. června byly uspořádány dvě přednášky o významu bitvy, jež pro československé mužstvo přednesl štábní kapitán pěchoty Denis Patočka ve vojenském kině. Maďarskému mužstvu byla tato přednáška tlumočena. 1. července se mužstvo zúčastnilo slavnostní akademie v Národním domě. Akademie proběhla dopoledne a večer.⁹¹ Dle dobových záznamů se program líbil a diváci nešetřili potleskem. Týž den v 17: 45 byla na Střeleckém ostrově za účasti posádky a občanstva vztyčena státní vlajka. Z rozhlasu byla také vyslechnuta vzpomínková slavnost, která se konala v tu dobu na Staroměstském náměstí v Praze. Druhý den byla konána, jak už to bývalo při podobných událostech zvykem, vojenská přehlídka posádky. Velitel divize při této příležitosti pronesl výrazný a vojensky řízný proslov o významu bitvy. Po přehlídce následoval společný oběd důstojníků, ke kterému byly přizvány

⁸⁹ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karta kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937, str. 54.

⁹⁰ Tamtéž, str. 89.

⁹¹ O programu více v kapitole 6.4 Divadlo.

delegace rotmistrů a mužstva. Odpoledne byla oslava zakončena sportovním zápolením. Konaly se zápasy v odbíjené na vojenské plovárně a fotbalové jedenáctky terezínské a litoměřické posádky se utkaly na litoměřické kotlině.⁹²

Pro 2. pěší pluk však měly oslavy hlubší význam, protože se bojů zúčastnil jejich předchůdce, tj. 2. československý střelecký pluk „Jiřího z Poděbrad“. Konkrétně to byli vojáci, kteří náleželi k 1. a 3. praporu, zákopnickému, kulometnému a telefonnímu oddílu. Mezi nimi byli i příslušníci pluku sloužící v době konání oslav u jednotky. Byl to velitel pluku plukovník pěchoty Josef Tomeček (u Zborova velel 2. rotě), major pěchoty Josef Kolenatý a štábní kapitán Bohuslav Veselý. Ve městě však nebyli jediní, kteří se bitvy zúčastnili. K dalším patřili plukovník dělostřelectva Václav Hoffman, štábní kapitán pěchoty Jaroslav Král, praporčík dělostřelectva František Babický. Štábní rotmistr podkovář František Votýpka, poštovní podúředníci František Svoboda a Emil Pejpek, železniční zřízenec František Roček a železničář v. v. František Krch⁹³. Tyto oslavy obzvláště pro ně musely mít nádech mimořádné události.

Nikoho z přítomných jistě nenapadlo, že se jednalo o poslední velkou oslavu, kterou armáda v Litoměřicích uspořádala. Rok 1938 by s sebou jistě přinesl velmi povedenou oslavu dvacátého výročí vzniku Československé republiky, ale díky všeobecně a nechvalně známým složitým událostem tohoto roku již k realizaci oslav ve městě nedošlo.

⁹² VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937, str. 103 – 104.

⁹³ DOSKOČIL, Oldřich. *Z dějin litoměřického divadla a divadelnictví*, str. 92.

6. Společný život vojáků a civilistů

Pohyb vojáků po městě musel být jistě značný, ať již vezmeme v potaz vycházky mužstva a důstojníků, jejich diváckou účast na kulturních akcích zde konaných či jejich návštěvy v restauračních zařízeních. Dalo by se říci, že jsou to právě vojáci, kteří jsou ve městě nejviditelnějšími reprezentanty státní správy. Bylo proto žádoucí, aby vojáci svojí strojovou kázní a svým chováním na veřejnosti šli příkladem ostatním. Ne vždy tomu tak bylo. Všechna provinění byla sledována jak armádními činiteli, kteří na vzniklé situace reagovali adekvátními rozkazy ve snaze předejít nějakým nepříjemnostem či zabránit podobné situaci do budoucna, tak novináři, kteří využívali těchto situací pro svoji věc. Ať se již jednalo o hlučný návrat do kasáren v pozdních nočních hodinách a s tím spojených excesů, jakým bylo například napadení jednoho z občanů, který německy okřikl hlučné a podnapilé vojáky při jejich cestě do kasáren.⁹⁴ Jazyk, kterým byli okřiknuti, nemusel hrát až zas tak zásadní roli při tomto incidentu, vojáci stejným způsobem mohli reagovat také v případě, že by se ozval český obyvatel města. Každopádně se jednalo o zbytečný incident, jenž k dobré pověsti armády jistě nepřispěl. V Litoměřických listech⁹⁵ ze dne 25. října 1924 se například objevil článek, upozorňující na nevhodné chování některých důstojníků, kteří se večer v době promenády opírají o stěnu kavárny Korso, nevhodně se baví a komentují kolem jdoucí dámy. Avšak kromě těchto zdánlivě menších prohrěšků figurovali vojáci za dobu své působnosti ve městě v mnohem závažnějších incidentech. V následujících třech kapitolách jsou popsány tři nejzávažnější.

6.1 Odstranění sochy Josefa II

Jako určitý prvek napětí ve městě by se dala označit socha bývalého císaře Josefa II, která stála naproti budově reálné školy v blízkosti posádkového velitelství.⁹⁶ Socha zde byla vztyčena v roce 1884 na popud redaktora Leitmeritzer Zeitung Julia Gierschicka. Jeho aktivita souvisela s aktivizací německého venkova. Ten viděl v Josefu II. osvoboditele rolnictva od nevolnictví. I jeho další reformy z něho činily dobrý objekt politického kultu. Jen na litoměřickém okrese vyrostlo 8 soch věnovaných tomuto panovníkovi. Prostranství před litoměřickou sochou se ihned stalo kultovním místem pro konání různorodých akcí.⁹⁷

První pokus o poničení sochy měli na svědomí vojáci z púlpraporu 8. střeleckého

⁹⁴Podrobněji viz.: VÚA Praha, fond MNO Presidium 1918 – 1923, sign. 6523, kart. 159, Výtržnosti v Litoměřicích, vyvolané čs. vojiny.

⁹⁵SOKA Litoměřice, Litoměřické listy, 25. 10. 1924, ročník 2., číslo 43, Podivné mravy českých důstojníků.

⁹⁶Viz Obrazová příloha obr. č. 37.

⁹⁷KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 274.

pluku, přemístěného z Ústí nad Labem do Litoměřic. Udál se na počátku roku 1919.⁹⁸ V poškození jim však zabránila vojenská policie. Další pokus byl bohužel již úspěšný, proběhl v noci ze soboty 13. na neděli 14. září roku 1919. Na základě výpovědí shromážděných vojenskou policií lze tuto událost alespoň v základech zrekonstruovat.

Z výpovědi⁹⁹ desátníka Antonína Merfajta, sloužícího u vojenské policie, se můžeme dozvědět, jak byla socha odstraněna. Desátník Merfait se vracel na ubikace na vojenském velitelství, které se nacházelo u výše zmíněné sochy. Jeho pozornost upoutal hlouček asi 30 italských legionářů u sochy Josefa II. Když k nim došel, byla „deinstalace“ sochy v plném proudu. 8 vojáků točilo samotnou sochou. Posléze byla socha za pomoci kusu dřeva sundána z podstavce. Legionáři chtěli sochu nechat ležet na zemi, ale po Merfaitově domluvě se několik z nich vypravilo na blízké vojenské velitelství pro vůz „plotňák“. Zde jim službu konající strážný, v tomto případě se jednalo o desátníka Jana Řeháka, půjčil klíče od brány, aby mohli s vozem vyjet. Při návratu na otázku desátníka Řeháka, co vezou, odpověděl jeden legionář, že celou rodinu.¹⁰⁰ Legionáři sochu složili na nádvoří. Až v tuto chvíli zjistil Řehák, že se jedná o sochu Josefa II. Ráno pak vše nahlásil službu konajícímu důstojníkovi. Další výpověď, podal šikovatel Josef Svoboda. Ten viděl jak legionáře postávající v sousedství sochy, tak skupinu civilních osob, které se vracely z vinárny a pozorovaly dění u sochy. Josef Svoboda si dovolil tvrdit, že přihlíželi samotnému aktu svržení sochy. Tento fakt však nelze z jeho výpovědi potvrdit, neboť Svoboda plnil služební povinnost v civilu a oběma skupinám nevěnoval velkou pozornost. O tom, co se stalo se sochou, se dozvěděl až v neděli ráno.

Z výpovědí jasně vyplynulo, že pachatelé byli legionáři italské 7. pěší divize dislokované v Litoměřicích. Avšak vyšetřování vojenské policie vedené u jednotlivých oddílů bylo bezvýsledné.

Součástí složky je také list litoměřického starosty, který byl adresovaný do Prahy. Starosta v něm stručně popisoval incident, ale také se dotazoval, zdali bude městu nahrazena ztráta, kterou utrpěl městský majetek, jak budou potrestáni viníci a jak si Praha představuje chránit civilní obyvatele před takovými výtržnostmi.

O tomto incidentu je také možné se dočíst v *Leitmeritzer Zeitung*,¹⁰¹ které v rubrice *Z města a země* informují o sejmutí sochy. V širším kontextu dalších incidentů stála tato událost v pozadí zájmu autorů novin, kteří se v tomto případě soustředili na závažnější

⁹⁸ VÚA Praha, fond MNO Presidium 1918 – 1923, sign. 8/185, karton 66, pěší pluk číslo 5.

⁹⁹ Tamtéž, sign. 6523, kart. 159, Stržení sochy Josefa II. v Litoměřicích, protokol sepsaný s Antonínem Merfaitem dne 15. září 1919.

¹⁰⁰ Tamtéž, protokol sepsaný s desátníkem Řehákem dne 15. září 1919.

¹⁰¹ SOkA Litoměřice, *Leitmeritzer Zeitung*, číslo 74. ročník 49, 16. září 1919.

mezinárodní události. Avšak další událost již zaplnila i titulní stranu těchto novin.

6.2 Slavnosti Turnerů

Další incident byl spojen s oslavami připomínajícími 60 let od vzniku spolku Deutscher Turnverein. Samotný konflikt nebyl řešen jen na lokální úrovni, ale dostal se až do Prahy, kde byl řešen až na parlamentní půdě. Neunikl ani pozornosti tisku a to nejen tomu v Litoměřicích. Základní představu o průběhu nepokojů je možné získat z odpovědi na interpelaci poslance Křepka, která se zabývá již zmíněnou událostí.¹⁰²

Tyto oslavy se uskutečnily dne 25. června 1922. Program oslav zahrnoval koncert, průvod a společné cvičení členů spolku na Sřeleckém ostrově. Dopolední část oslav, kterou představoval koncert, proběhla v poklidu. K násilnostem došlo až v rámci odpolední části, když byl napaden průvod, který směřoval z tělocvičny na Sřelecký ostrov. V jeho čele byl nesen spolkový prapor ve velkoněmeckých barvách.¹⁰³ Poklid průvodu byl poprvé narušen na křižovatce ulic Ohornovy a Lippertovy. Zde byl průvod zdraven provoláním „Heil“, na který praporečník odpověděl máváním praporu. Náhle se 4 mladí muži vrhli do davu a napadli praporečníka turnerů. Podařilo se jim sice prapor strhnout, ale následná snaha o útěk s ním se jim nepodařila. V nastalé potyčce byli 3 útočníci lehce zraněni, stejně jako 4 turneři. Napětí dále zvyšoval jeden z turnerů, který svými řečmi ještě přiosťroval situaci. Na tomto místě pak také došlo k dalšímu incidentu, když byl demobilizovaný ruský legionář napaden turnery. Byl napaden jak fyzicky, tak mu byla také stržena stužka československé revoluční medaile. Nastalou situaci uklidnilo až četnictvo, které tři útočníky předvedlo na městskou strážnici. Po přiřepnutí stržené zástavy pokračoval průvod na ostrov.

Asi ve 4 hodiny odpoledne se začal u lávky na ostrov shromažďovat dav demonstrantů, který se sestával jak z civilistů, demobilizovaných legionářů, tak i z vojáků sloužících v litoměřické posádce. U vstupu byl zastaven četnictvem, které udržovalo oba tábory odděleně. Postupem času však zástup demonstrantů rostl a choval se urážlivě k úředníkovi, který se snažil situaci uklidnit. Proto byla četnictvu povolána posila v podobě vojenské pohotovosti.

V čele shromážděného davu bylo několik žen fanaticek i civilních křiklounů a ti se ostře ohradili proti pokusům generála Rady o uklidnění situace, když poukazovali na chyby politické správy a německý útisk za světové války.¹⁰⁴

¹⁰² VÚA Praha, fond MNO Presidium 1918 – 1923, sign. 6523, karton 159, interpelační odpověď.

¹⁰³ Černo červeně zlaté barvy.

¹⁰⁴ VÚA Praha, fond MNO Presidium 1918 – 1923 sign. 6523, karton 159, osobní výpověď generála Rady.

Okolo 8 hodiny skončil program na ostrově a účastníci se začali rozcházet. Ve snaze vyhnout se demonstrantům použili k odchodu druhý východ z ostrova, tedy oklikou přes Nádražní třídu zpět do města. Zde byli však napadeni částí demonstrantů, kteří použili dokonce kamení. Velice negativní bylo i to, že kromě dospělých osob byly mezi napadenými i děti. Nastalá situace byla následně řešena četnictvem. V tutéž dobu byl v kasárnách vyhlášen poplach, aby se tak vojáci museli vrátit do kasáren a byl zmenšen počet demonstrantů.

Tento vážný incident nemohl uniknout pozornosti tisku. Příkladem může být první strana novin Rovnost ze dne 29. 6.1922. Tento český komunistický tisk uvádí, že při posledním incidentu bylo přibližně 70 zraněných, mezi nimiž bylo velké množství dětí. Mezi napadenými byli také zástupci města a doktor Siegel, který se snažil zraněným pomoci. Dále autor článku poukazuje na fakt, že při nedávných sokolských slavnostech nebylo proti Čechům použito násilí. Klade si také otázku, zda je možné za těchto okolností mluvit o křivdách, které se Čechům děly za Rakouska. Toto je určitě závažná a podle mého názoru důležitá otázka česko-německého soužití v kontextu meziválečných let. Přesto si nemohu neopustit poukázat na fakt, že další část novinového článku již tento konflikt přesouvá z národnostního hlediska do politického, když se autor ostře vymezuje proti svým politickým a ideologickým soupeřům.

Výtržnosti z pochopitelných důvodů dlouho plnily také titulní strany místních novin Leitmeritzer Zeitung. Již 28. června noviny otiskly celý text interpelace, která směřovala na poslance Křepka. Kromě popisu incidentu se v závěru objevila další jména napadených občanů města. Kromě již zmíněného doktora Siegela, mezi těmi, kteří byli napadeni holemi a kamením, patřili také advokát dr. Hackel, rada zemského soudu dr. Baudish, zlomeninu nosu utrpěl lékárník Lorenz. Poslanci, kteří byli pod touto interpelací podepsáni, se dotazovali dotyčného poslance, zda o těchto výtržnostech ví a jak hodlá zakročit proti viníkům a napříště chránit občany před podobným útokem. Celá kauza byla i nadále novinami sledována a projevovala se v ní rozhořčenost nad nevhodným chováním civilistů a vojáků.

To, že jsou jmenovitě zmíněni tito jistě vážení občané města, mělo pravděpodobně mít za účel to, aby se podtrhla závažnost tohoto incidentu. Mezi napadenými byla řada obyčejných obyvatel města. Troufám si však tvrdit, že výše zmíněné osoby byly napadeny záměrně, protože to byli právě oni, kdo mohl v českých očích představovat či reprezentovat německví, a útok na ně odrážel vztah Čechů a Němců v těchto prvních letech soužití v nové republice.

6.3 Jednání v Turnhalle

Poslední z vybraných incidentů se odehrál 26. března 1920. Dějištěm incidentu se stala budova Turnhalle. Oproti předešlým událostem, kde se informace z několika zdrojů vcelku shodovaly, to zde bylo komplikované, jelikož výpovědi zúčastněných se výrazně lišily. Avšak ani tato skutečnost nijak nezmírňovala závažnost incidentu.

K výtržnostem došlo během jednání německé strany v Turnhalle. Mužstvo se jednání zúčastnilo již od začátku a k vyhocení situace došlo během projevu jednoho z řečníků. Byl to zřejmě Dr. Lodgmann, jenž byl zmiňován jako řečník. Vojáci přerušili přednášku a začalo se házet kamením.¹⁰⁵ Jak také vyplývá z další výpovědi, vojáci byli před samotnou schůzi nabádáni, aby se zúčastnili „bílení“ při řádné voličské schůzi v Turnhalle.¹⁰⁶ K této agitaci došlo zřejmě díky tomu, že se mezi vojskem roznesla zvěst, o projevu Dr. Lodgmana na schůzi.

Vyhrocená situace se následně přenesla z vnitřku budovy také ven, kde došlo k další eskalaci násilí. Jedním z účastníků byl podporučík Svoboda, který se samotné schůze neúčastnil. Když v 10:15 procházel kolem sborového velitelství, zahlédl hlouček běžících ruských legionářů, směřujících nejdříve ke kinu Elektra a dále pak k Turnhalle. Cestou potkal lidi, kteří šli ve spěchu opačným směrem. Když dorazil k místu schůze, viděl několik hloučků, které utočily na zde přítomné občany, v tomto případě německé národnosti. Když Svoboda zjistil, že se zde nenacházejí policisté, a to ani vojenští, ujal se rozhánění násilníků. Přikročil tedy k jednomu hloučku a vzal napadeného v ochranu, za což se mu dostalo několika ran a nadávek. Stejný postup několikrát zopakoval a napadeného takto zachránil. Nepodařilo se mu však přimět zde sročené vojáky k odchodu a ti pak napadali další Němce. Svoboda odhadoval počet vojáků na 70 – 80 osob. Jejich výzbroj se sestávala z bajonetů, holí, klacků, kamení a opasků. Dle jeho výpovědi měli i několik pušek. Díky bajonetům poznal, že se jedná převážně o ruské a v menší míře italské legionáře. Podle Svobodových odhadů opustilo místo ve spěchu na 100 lidí ještě před jeho příchodem. Postupně se však na místo scházely další skupinky vojáků, až jejich počet narostl přibližně na 120 mužů. Když se na místo dostavila civilní policie, situace se už uklidňovala, ale její příchod opět rozdmýchal vášně, a tak Svoboda policisty raději upozornil, aby se přesunuli do Turnhalle. Situace se celkově zklidnila až po příchodu hlídky vojenské policie, která pomohla svým civilním kolegům.

¹⁰⁵ VÚA Praha, fond MNO Presidium 1918 – 1923, sign. 6523, kart. 159, Litoměřice, výtržnosti dne 26. března, vyšetřování, hlášení posádkového insp. důstojníka ze dne 27. 3. 1920.

¹⁰⁶ Tamtéž, sign. 6523, kart. 159, Litoměřice, výtržnosti dne 26. března, vyšetřování, výpověď O. Krupičky ze dne 28. března 1920.

Velice zajímavá část jeho výpovědi z mého pohledu je odstavec, ve kterém se objevily reakce přítomných vojáků na Svobodovu snahu ukončit násilí. V odpovědi se poukazovalo na to, že když se strpí urážky na republiku, příště budou ještě dvakrát takové. Ale když se proti tomu zakročí, napříště si to kdekdo rozmyslí. Na argument, že vojáci nemohou brát spravedlnost do svých rukou, se Svobodovi dostalo odpovědi, že od zdejších německých úřadů ji ale nelze očekávat.¹⁰⁷

Z vyšetřování vojenské policie vyplývá, že byli zraněni bratři Weikertové, pan Grill, a dále snad i portýr, paní Minichová a ještě jedna starší paní. Vyšetřování škod v Turnhalle bylo zajímavé. Výpovědi zúčastněných se lišily, vypadalo to také na to, že hostinský využil příležitosti a nahlásil víc zničeného skla, než ho ve skutečnosti bylo. Z celého vyšetřování vojenské policie nebylo snadné vyvodit jakýkoliv závěr, protože výpovědi byly protichůdné a události, které proběhly v jednacím místnosti, nebylo možné interpretovat. Ve spisu se také objevilo nařčení, že se Němci snažili událost nafouknout a udělat z komára velblouda. Podařilo se sice dokázat, že většinu vojáků tvořili legionáři, kteří se zde účastnili kurzu finanční stráže, ale vyšetřování žádná jména nepřinesla.¹⁰⁸

Vzhledem k velice protichůdným informacím se neodvažuji tuto událost nějak hodnotit. Je nesporné, že k potyčkám mezi vojáky a německými obyvateli došlo. Příčina se zdá být také jasná, ale oproti dříve zmiňovaným událostem panovalo v tomto případě více nejasností o přesném průběhu. Je však naprosto zřejmé, že vojáci si tento svůj útok měli odpustit a nesnižovat se k násilí, a to i přes to, že přednesený proslov mohl mít ráz ostrého vystoupení proti republice nebo proti Čechům. Obsah proslovu však součástí spisu bohužel nebyl.

Přítomnost a aktivní zapojení vojáků do všech třech incidentů vrhlo černý stín na armádu, která se měla stát ochránkyní demokratických pořádků nové republiky. Soužití Čechů a Němců nebylo ani za Rakouska-Uherska příkladné a německé snahy o odtržení pohraničí od Československa těmto vztahům jistě nepřidaly. Přesto si myslím, že z české strany nemělo docházet k takovýmto útokům. Češi se naopak měli vyvarovat jakéhokoliv oplácení za léta minulá. Je také nutné si uvědomit, že i když v novém státě platili Němci za menšinu, zrovna v případě Litoměřic tvořili ve městě většinu, a to se některým nacionálně smýšlejícím jedincům nemuselo líbit, a proto mohli také například podněcovat další občany

¹⁰⁷ VÚA Praha, fond MNO Presidium 1918 – 1923, sign. 6523, kart. 159, Litoměřice, výtržnosti dne 26. března, vyšetřování, výpověď podplukovníka Svobody ze dne 28. března 1920.

¹⁰⁸ Tamtéž, sign. 6523, kart. 159, Litoměřice, výtržnosti dne 26. března, vyšetřování, spisy z vyšetřování vojenské policie.

k nepřístojnému chování, jak to plně ukazuje poslední incident.

Kromě těchto nejvážnějších incidentů však vojáci přispěli i pozitivně k městskému kulturnímu životu. Jednak se jednalo o příslušníky plukovní hudby, ale také o vojáky, kteří se aktivně angažovali například v některém z městských divadelních spolků.

6.4 Divadlo

Dalším místem, kde se vojáci setkávali s civilním obyvatelstvem, bylo divadlo. A to nejen v hledišti, ale také na jevišti. Po vzniku Československa se ve městě začaly konstitovat stálé ochotnické spolky. Jejich vznik byl úzce spjat s místní vojenskou posádkou, která se angažovala v českém kulturním životě ve městě.

V roce 1919 vznikl ve městě první český ochotnický soubor. Jeho vznik byl spojen s převelením československého válečného námořnictva do města, neboť jeho dramatický odbor společně s členy Měšťanské besedy začal pravidelná divadelní představení na Hrádku.¹⁰⁹ Díky tomu, že námořníci měli svoji vlastní posádkovou hudbu, mohli se ochotníci zaměřit na hry se zpěvy. V Litoměřicích byl také dislokován dělostřelecký pluk italských legií, který sídlil v budově velitelství 3. divize. Zde také vznikl druhý vojenský ochotnický spolek. Mezi spolky panovala zdravá rivalita, která jistě přispěla ke kvalitnímu rozvoji českého divadelnictví ve městě. Členové dramatického odboru výše zmíněného dělostřeleckého pluku nastudovali hru Michealise s názvem Revoluční svatba. Hra byla úspěšně uvedena na počátku roku 1920. Za pozornost jistě stojí fakt, že se hrálo na prknech německého Městského divadla a dělostřelci tak získali pověstný primát; jednalo se totiž o první hru, která zde byla hrána v češtině.

Po nějaké době bylo však námořnictvo převeleno do Bratislavy, stejně tak byli odveleni i dělostřelci, takže litoměřičtí ochotníci přišli o své dva soubory. Následně pak vzniklo v místních kasárnách posádkové dramatické družstvo. Tento soubor se uvedl Jiráskovým Panem Johanesem, a opět se hrálo v Městském divadle. Další svoje vystoupení poté vojáci odehráli na vlastním jevišti, které si zřídili přímo v budově velitelství 3. divize. Zde bylo možno zhlédnout jejich hry dvakrát do týdne. Velkým přínosem pro rozvoj české kultury ve městě bylo i to, že jako první uvedli dvě české opery: Prodanou nevěstu od Bedřicha Smetany a V studni od Viléma Blodka.¹¹⁰

Další změna nastala v roce 1923. Členové posádkového dramatického družstva

¹⁰⁹ Viz Obrazová příloha obr. č. 40.

¹¹⁰ DOSKOČIL, Oldřich. *Z dějin litoměřického divadla a divadelnictví*. Praha, 2002. ISBN 80-903156-0-7, str. 32.

opustili svůj soubor a vstoupili do dvou nově vzniklých souborů: Karel Hynek Mácha a Vlastimil.¹¹¹

Vzhledem k povaze práce si dle mého názoru určitou pozornost zasluhuje ochotnický spolek nesoucí název slavného literáta Karla Hynka Máchy. Základ společnosti byl položen již 18. ledna 1923, když se v restauraci U Šumanů sešla společnost ochotníků. Mezi zúčastněnými byl také kapitán československé armády Václav Čermák, mimo jiné velký milovník divadla. Spolek byl pak následně pod svým názvem zaregistrován 26. června 1923. Tehdy již stojí v čele spolku kapitán Václav Čermák, spolu s ním jsou tam ještě profesor reálného gymnázia Josef Fučík a knihkupec a nakladatel František Hnyk. Spolek se uvedl hrou Aloise Jiráska *Lucerna*.¹¹²

Spolek K. H. Mácha se také angažoval při významných jubileích, jakými byly například v roce 1926 narozeniny prezidenta Masaryka, kdy herci, ochotníci nastudovali Stroupežnického hru Václav Hrobčický z Hrobčic. Další významnou událostí v témže roce bylo výročí 2. pěšího pluku. Při této příležitosti spolek nastudoval Koptovu hru s názvem *Revoluce*. Při příležitosti 10. výročí vzniku Československa pak máchovci nastudovali hru Rudolfa Medka *Plukovník Švec*. O významu spolku jistě svědčí fakt, že hra měla současně premiéru v Praze a právě v Litoměřicích.¹¹³

V roce 1933 oslavil spolek 10. výročí své existence a pro diváky si připravil opravdu nevšední představení. V červenci zahráli Plesnického hru *Zborovští*. Představení se odehrálo pod širým nebem na Střeleckém ostrově. Záštitu nad tímto velkolepým počinem převzal divizní generál Rychtermoc. Na hře dále spolupracovali vojáci místní vojenské posádky, členové české obce legionářské a Nezávislé jednoty československých legionářů. Na Střeleckém ostrově byly pro tuto příležitost vyhloubeny zákopy,¹¹⁴ dle obrázků se dá říci, že se nejednalo jen o symbolické opevnění, ale o klasickou defenzivní stavbu, která poskytuje ochranu stojícímu vojákovi. Samotní herci i komparz byli věrohodně oblečeni do dobových uniforem i výstroje. Velmi realistickému ztvárnění zborovských bojů přihlíželo na 5 000¹¹⁵ diváků, kteří seděli na tribuně speciálně zbudované právě kvůli představení.

Již následujícího roku přichází spolek o jednoho ze svých zakladatelů, zemřel Václav Čermák, tehdy již štábní kapitán.¹¹⁶

Další událostí, na které máchovci úspěšně spolupracovali s armádou, bylo 20. výročí

¹¹¹ DOSKOČIL, Oldřich. *Z dějin litoměřického divadla a divadelnictví*, str. 33 – 34.

¹¹² Tamtéž, str. 57.

¹¹³ Tamtéž, str. 63 – 65.

¹¹⁴ Viz Obrazová příloha obr. č. 45.

¹¹⁵ DOSKOČIL, Oldřich. *Z dějin litoměřického divadla a divadelnictví*, str. 70.

¹¹⁶ Tamtéž, str. 70.

vzniku 2. pěšího pluku. Místní vojenská posádka a divadelní spolky K. H. Mácha a Vlastimil připravily společně pro toto jubileum legionářskou hru o třech dějstvích od Františka Langera s názvem Jízdní hlídka.

Poslední předválečnou akcí spolku byla účast na oslavě Zborov 1917 – 1937, která se konala 2. července 1937. Pořadatelem oslav bylo posádkové velitelství Litoměřice a patronaci nad oslavou se ujal prezident republiky Edvard Beneš. Při této oslavě se hrála upravená scénka Zborov, následovala hra od J. Kopty Jejich lidská tvář a dále pak jednoaktová hra Zborovští hrdinové. Hudební doprovod celého programu zajišťovala tradičně posádková hudba 2. pěšího pluku.¹¹⁷

9 vojínů 2. pěšího pluku, které vybralo vojenské zátiší, se také zúčastnilo představení Medkovy hry Plukovník Švec. Hra byla hrána 4. května 1929. Za velkého přispění správce vojenského zátiší kapitána Řeháka měla hra vynikající výpravu. Představení bylo vyprodáno a herci za svoje výkony sklidili bouřlivý potlesk.¹¹⁸

Do příprav na další významné výročí, jakým bylo 20. let od vzniku Československa, však již zasáhly události září a října 1938. Tyto události znamenaly konec českých ochotníků v Litoměřicích. V obou spolcích bylo možno najít vojáky, kteří společně s dalšími litoměřickými občany sdíleli lásku k divadlu. Díky jejich usilovné práci pak mohla být některá důležitá výročí důstojně oslavena, a mohla tak podpořit český společenský život ve městě.

6.5 Vojenská hudba a její vystupování

V Československé armádě byla plukovní hudba obvykle organizována a dislokována u štábu pluku, tedy v místě, kde sídlilo plukovní velitelství. Svoje počátky měla plukovní hudba v 17. a 18. stoletím v podobě pištců a bubeníků, kteří udávali rytmus a krok dobovým útvarům. Reprezentační funkce začala převládat až později.¹¹⁹

Pozornost bude věnována plukovní hudbě 2. pěší pluku Jiřího z Poděbrad. Hudba byla využívána při rozličných událostech, které se konaly v Litoměřicích, ale na část roku byli hudebníci pravidelně odveleni do Poděbrad. Zde v době lázeňské sezóny zpříjemňovali hostům jejich pobyt.

Jak je možné se dočíst v předcházejícím textu, byla hudba také využívána při rozličných českých kulturních aktivitách, které potřebovaly hudební doprovod. Občané města

¹¹⁷ DOSKOČIL, Oldřich. *Z dějin litoměřického divadla a divadelnictví*, str. 74.

¹¹⁸ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 1925 – 10. 8. 1929, str. 188.

¹¹⁹ DRNEK, Jan – VONDROVSKÝ, Václav. *Hoši jako květ: Příběh pluku a města 1683-2010*. Plzeň 2010. ISBN 978-80-254-6937-8. str. 282.

měli možnost poslechnout si plukovní hudbu při jejích veřejných vystoupeních.

Hudebníci se také stali nedílnou součástí všech vojenských přehlídek litoměřické a terezínské posádky. Tyto přehlídky byly konány při oslavách významných dnů, spojených s československou státností. Na základě prostudovaných pramenů se dá říci, že program oslav byl rok co rok stejný, nejednalo-li se o kulaté výročí. Hudba měla většinou na starosti slavnostní budíček, dále byla přítomna vojenské přehlídce či měla promenádní koncert.

Za příklad jejího zapojení do programu mohou být považovány oslavy vzniku republiky v roce 1932. Jak vyplývá z programu otištěného v Litoměřických listech¹²⁰ dne 22. října téhož roku, měla hudba v podvečer tohoto významného dne promenádní koncert na náměstí. Poté se hudebníci vydali na průvod městem. 28. října pak měli na starosti slavnostní budíček, který byl plánován na šestou hodinu ranní. Plukovní hudba byla přítomna také slavnostní přehlídce, která se konala na litoměřickém náměstí. V odpoledních hodinách si orchestr ještě jednou zopakoval promenádní koncert z minulého dne.

Veřejnost měla možnost si poslechnout hudbu na pravidelných veřejných koncertech, které se například v roce 1925 konaly každý čtvrtek od května do září na Střeleckém ostrově.¹²¹

Kromě plukovní hudby z 2. pěšího pluku vystoupili v Litoměřicích také hudebníci, kteří sloužili u 42. pěší pluku. Ti se zúčastnili 12. 11. 1925 koncertu, který pořádala organizace Okresní péče o mládež v Litoměřicích. Výtěžek koncertu byl věnován na vánoční nadílku chudým dětem. Bohatý hudební program sestavil kapelník hudby kapitán Mádlo. Střídala se v něm vážná hudba českých klasiků s veselými pochodovými písněmi.¹²²

Spolupráci si obě hudební tělesa zopakovala dne 2. prosince 1929, kdy vojenské zátiší 2. pěšího pluku uspořádalo symfonický koncert v městském divadle. Hudebníci místního pluku byli posíleni o 20 hudebníků ze 42. pěšího pluku. Dále se této kulturní akce zúčastnil také pěvecký sbor frekventantů místní důstojnické školy pěchoty v záloze. Zájemcům o koncert se podařilo vyprodat divadlo. Návštěvníci se sjeli i z přilehlého okolí a v hledišti bylo zastoupeno také německé obyvatelstvo. Ze zápisu v plukovní kronice dále vyplývá, že vystoupení mělo velmi kladný ohlas. Výtěžek z koncertu byl věnován knihovně vojenského zátiší.¹²³

Jak bylo již naznačeno v úvodu kapitoly, plukovní hudbu si bylo možno poslechnout

¹²⁰ SOkA Litoměřice, Litoměřické listy 22. 10. 1932 ročník 10. číslo 43

¹²¹ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 1925 – 10. 8. 1929, str. 9.

¹²² SOkA Litoměřice, Litoměřické listy 21. 11. 1925 ročník 3. číslo 48

¹²³ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, kronika 10. 8. 1929 – 1937. str. 15 – 16.

také v Poděbradech. Čestný název 2. pěšího pluku jasně vypovídá o tom, proč si město vybralo právě hudbu tohoto vojenského útvaru. V lázeňském městě se hudba poprvé objevila v roce 1928 a vystupovala zde v hudebním pavilonu dvakrát denně po dobu tří měsíců. Například podle programu¹²⁴ z května 1930 začínalo dopolední vystoupení v půl jedenácté a trvalo jednu hodinu. Odpoledne hráli lázeňským hostům od tří hodin do šesti či sedmi. Armádní hudba se ve městě těšila velké popularitě, jak o tom vypovídaly pochvalné články v časopisu s výstižným názvem Lázně Poděbrady,¹²⁵ kde autoři vyzdvihli profesionalitu orchestru, jejich velmi široký repertoár a také kvality jejího kapelníka kapitána Jana Uhlíře.

¹²⁴ Viz Obrazová příloha obr. č. 54.

¹²⁵ VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, doklady k plukovní kronice, příloha 33, časopis Lázně Poděbrady číslo 21. z 27.7 1929.

7. Rok 1938 a jeho důsledky

Myslím si, že důležité události roku 1938, jakými byla částečná květnová mobilizace, Karlovarský program, mise lord Waltera Runcimana do Československa, zářijová jednání mezi Adolfem Hitlerem a britským ministerským předsedou Chamberlainem v Berchtesgadenu a v Godesbergu, zářijová mobilizace a Mnichovská dohoda a její následky, zde není potřeba nějak detailně rozebírat.¹²⁶ Výsledky těchto jednotlivých událostí vedly k rozbití republiky. Spíš bych se zde zaměřil na to, jak probíhaly tyto pro Československo osudové dny ve městě a u 2. pěšího pluku.

Ještě v roce 1937 došlo v Litoměřicích k vytvoření státní policie. Dále byl vytvořen prapor Stráže obrany státu.¹²⁷ Litoměřický prapor zahrnoval i okres Ústí nad Labem a Děčín. Jednotka měla při plném stavu čítat 750 mužů, 54 lehkých kulometů a motorizovanou jednotku.

Po anšlusu Rakouska henleinovci očekávali, že v brzké době se tak podobně stane i v Československu. Ve městě docházelo k útěku mladých Němců do Německa. Den před květnovou mobilizací uprchl i městský policejní komisař. Po červnových obecních volbách získala SdP většinu, když obdržela 64,54% hlasů (tj. 93,4 % německých hlasů). Situace ve městě ale tak jednoznačná nebyla, jak se ukázalo 27. srpna, kdy do města zavítal Konrád Henlein. Jeho příjezdu přihlíželo na 4000 osob, z nich přibližně 1000 lidí se řadilo k jeho odpůrcům z řad Čechů a Němců. I když byl uvítán mohutným zvoláním „*Sieg Heil*“, přesto se z davu ozývalo i „*Pfuj*“ a „*Es lebe die Republik*“ (Ať žije republika). Po Hitlerově projevu z 12. září proběhlo ve městě několik demonstrací. Na okrese také došlo k řadě útoků na četnické stanice. Nastalou situaci se však podařilo rychle zvládnout.¹²⁸

Poté co byl v Litoměřicích oznámen výsledek jednání v Mnichově, sešlo se na náměstí velké shromáždění a byla provolávána hesla, aby bylo město připojeno k říši. Město se totiž nacházelo až v 5. pásmu, kde o připojení měl rozhodnout plebiscit.¹²⁹ Nakonec nebylo hlasování potřeba, protože i toto pásmo bylo postupně obsazeno německou armádou. 1. října došlo k tajné exhumaci ostatků básníka Karla Hynka Máchy. Jeho tělesné ostatky byly převezeny do Prahy, kde byl také později pohřben. K převzetí dosavadních československých úřadů došlo 9. října. Následujícího dne v osm hodin odešla z Litoměřic československá armáda. Ještě týž den vstoupil do již slavnostně vyzdobeného města říšský pluk myslivců

¹²⁶ Podrobněji: KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918 – 1939): díl třetí o přežití a o život (1936 – 1938)*. Praha, 2003. ISBN 80-7277-119-1. Část druhá: Zápas o přežití – Na cestě k Mnichovu.

¹²⁷ Zkratka SOS – jednalo se o smíšený útvar vojska, četnictva a finanční stráže.

¹²⁸ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 312.

¹²⁹ Přímé obecné lidové hlasování, referendum.

z Drážďan. Od německého obyvatelstva se mu dostalo bouřlivého přivítání. Následně 12. října proběhla vojenská přehlídka německé armády. V listopadu sem byl umístěn 52. pěší pluk Wehrmachtu. Dne 7. prosince se ve městě uskutečnila pompézní přísaha prvních rekrutů do německé armády, které osobně přihlížel Konrád Henlein¹³⁰. Avšak ani tato událost nemohla zabránit určitému rozčarování místního obyvatelstva, které pramenilo z toho, že všechny významné funkce byly zabrány říšskými Němci.¹³¹

Čeští obyvatelé začali město opouštět už v polovině roku 1938. Další vlna uprchlíků opustila města po mnichovském diktátu. Po obsazení města došlo k bojkotu českých obchodníků, kteří ještě zůstali. České nápisy pak definitivně zmizely 11. října.

Za novou hranici byla stanovena řeka Labe. Jelikož byly také obsazeny nedaleké Lovosice, které ale za stávající situace postrádaly přímé spojení s Litoměřicemi, byla nová hranice 4. listopadu přeložena na terezínskou křižovatku.

Neblahé mnichovské události strávil 2. pěší pluk na jemu vyhrazeném úseku státních hranic. Nebyl zde však poprvé. Již během květnové mobilizace odešel pluk bránit třicetkilometrový úsek hranic pod Ještědem. Když byla pohotovost zrušena, vrátil se pluk zpět do Litoměřic, kde byl uvítán místními Čechy. Pluk byl k ochraně státních hranic povolán opět v září. V noci ze 13. na 14. září byl nejnmutnější personál velitelství pluku povolán do pohraničního úseku, který byl pluku přidělen. V následujících dnech sem dorazily posily. Vojáci byli odhodláni se postavit nepříteli a tvrdě bojovat o udržení území republiky. K ozbrojenému konfliktu však nedošlo, pluk musel opustit svoje bojové postavení a přemístil se do okolí Mnichova Hradiště. O tom, jak se každý voják v tuto nelehkou dobu jistě cítil svědčí následující věta: „*Cítili jsme se tehdy, jak velitelé, tak vojáci uraženými a pohaněnými ve svých nejposvátnějších citech.*“¹³² Po Mnichovu se pluk do Litoměřic už vrátit nemohl. V prosinci 1938 bylo velitelství pluku a II. prapor přemístěn do Lysé nad Labem. I. prapor byl umístěn v Mladé Boleslavi a III. prapor v Nových Benátkách. Po 15. březnu 1939 se na zámku v Lysé nad Labem tiskly letáky a byly konány přípravy na nelegální činnost. V květnu byl zámek obklíčen gestapem poté, co se jim dostaly do rukou místní letáky. Ty byly nalezeny u nejmenovaného četaře, který způsobil v opilosti výtržnost a byl Němci zatčen. Při této akci byl zatčen i velitel praporu a jeho písař. Gestapo se na zámek vrátilo asi za šest neděl a po výslechu velitele pluku, jeho pobočníka, plukovního lékaře a ještě jednoho důstojníka upozornilo gestapo přítomné, aby se měli na pozoru a odjeli. Na konci července 1939 byl 2.

¹³⁰Konrad Ernst Eduard Henlein *6. května 1898 – † 10. května 1945, byl to sudetoněmecký politik a vůdce separatistického hnutí.

¹³¹KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 312 – 315.

¹³²Kolektiv. *Ročenka 1948 Legionářů a příslušníků pěš. pluku 2 Jiřího z Poděbrad*. Praha, 1948, str. 14.

pěší pluk rozpuštěn.¹³³ Jednotka s bohatou historií a tradicí byla zrušena v době, kdy se začaly rozbíhat snahy o obnovení republiky, pro kterou příslušníci pluku byli odhodláni položit svůj život.

¹³³ Kolektiv. *Ročenka 1948 Legionářů a příslušníků pěš. pluku 2 Jiřího z Poděbrad*, str. 13 – 15.

8. Další vývoj posádky v Litoměřicích

V závěrečné kapitole bych rád nastínil následující vývoj posádkového města Litoměřic, až do doby, kdy město o svoji vojenskou posádku definitivně přišlo.

Obyvatelé Litoměřic se postupně smiřovali s obtížemi, které 2. světová válka přinesla. S vývojem válečných událostí začali do města proudit uprchlíci z německých měst, která byla postižena spojeneckým bombardováním. Válka se opět připomněla 7. září 1943, když byla severně od města započata stavba postavení pro protiletectkovou obranu. V této souvislosti vznikly ve městě protipožární nádrže.

V důsledku spojeneckého bombardování byla přijata hospodářská koncepce, podle které se průmysl přemísťoval z ohrožených míst, ale také se přemísťovaly podniky do podzemí, aby byla zajištěna ochrana provozu před bombardováním. Jedním z vytypovaných míst se stal i starý vápencový důl na úpatí Radobýlu na okraji Litoměřic. Zde následně na základě výnosu ministerstva pro zbrojení a válečnou výrobu vznikly dvě podzemní továrny s označením Richard I a Richard II.¹³⁴ Hlavní pracovní sílu tvořili vězni z různých koncentračních táborů. Na práci sem také pravidelně docházeli vězni z Terezína. Vězni byli ubytováni v objektu bývalých dělostřeleckých kasáren, které se nacházely blízko dolu. Na provoz dohlíželi příslušníci SS, konkrétně členové Führungsstabu B 5. Strážní jednotku tvořilo asi 300 mužů.

Na sklonku války bylo rozhodnuto, že Litoměřice budou bráněny za každou cenu. Došlo k budování zvláštního opevnění na litoměřickém předmostí a na Střeleckém ostrově. Byl také podminován most, vedoucí přes Labe. Byla sem také z Mnichova přemístěna zpravodajská škola SS. Tajné české skupiny ve městě i v okolí vytvořily na konci dubna 1945 revoluční národní výbor pro město a okres. Navázaly také spolupráci s českými ilegálními organizacemi v Českých Kopistech a Bohušovicích.

Když 5. května vypuklo v Praze povstání, měli Němci v Litoměřicích 3 200¹³⁵ ozbrojených mužů. Jednalo se o příslušníky wehrmachtu, SS, četnictva, pořádkové policie gestapa a dalších složek německé branné moci. Revoluční národní výbor čítal v této době přibližně 70 – 80 mužů. V dalších dnech došlo k jednání národního výboru s německým velením města. Němci se snažili jednání protahovat, protože měli rozkaz udržet most přes Labe, aby ho mohl využít velitel německé armádní skupiny Mitte maršál Schörner se svým

¹³⁴ Podrobněji např. TRHLÍNOVÁ, Marie. *Tábor smrti pod Radobýlem*. Praha, 1975.

V současné době se hovoří o návrhu zpřístupnit část těchto podzemních chodů, které jsou dnes v dezolátním stavu. Jinak je vstup do podzemí zakázán.

¹³⁵ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 320. - platí i pro číslo Revolučního národního výboru.

štáblem. Stalo se tak ve čtyři hodiny odpoledne 8. května. Tentýž den asi v půl deváté večer dosáhly čelní jednotky sovětské armády terezínské křižovatky. I přes snahu revolučního národního výboru neodbočily do Litoměřic, ale pokračovaly na Prahu. Ráno 9. května opustili poslední němečtí vojáci město. Avšak ani poté nebyla situace v Litoměřicích zvládnuta. Byla proto povolána vojenská jednotka z Roudnice nad Labem. Ta se v Litoměřicích objevila v jedenáct hodin. Velel jí podporučík Vlasák, byl to právě on, kdo přijal kapitulaci zbývajících příslušníků německé armády. Ruské jednotky se ve městě objevily následujícího dne. Týž den se ve městě také objevila první česká jednotka. Československým posádkovým velitelem se následně stal major Škobis.¹³⁶

Největší změnu, jakou Litoměřice po válce zaznamenaly, byla totální obměna složení jeho obyvatel. Až do konce války tvořili Němci ve městě většinu. Bylo to důsledkem dobrovolného i nedobrovolného odchodu. K tomuto jen pár vět: *„Odsun německého obyvatelstva byl důsledkem 2. světové války. Hluboce poznamenal a změnil zdejší život a přerušil staletou kontinuitu společného soužití Čechů a Němců nejen v Litoměřicích a českých zemích, ale i v ostatních rozsáhlých oblastech Evropy, kde Němci žili společně s jinými národy.“*¹³⁷ Složitá problematika odsunu německého obyvatelstva z území Československé republiky již nemá s prací nic společného, a proto ji zde nebudu nijak rozebírat, i když by si jistě zasloužila pozornost, protože německý živel byl s Litoměřicemi spojen po většinu existence města.

Vojenská posádka se v Litoměřicích udržela po celou dobu trvání Československa. Po válce se sem na nějakou dobu vrátil obnovený 2. pěší pluk. Postupně se však Litoměřice staly hlavně posádkou, ve které se nacházelo ženijní a spojovací vojsko. Ani vznik České republiky 1. 1. 1993 nepřinesl změnu.¹³⁸ Litoměřičtí občané měli stále možnost zhlédnout vojenské přísahy, které se konaly na náměstí.

Kromě přísah byli například 13. května 2000 ve městě přivítáni vojáci vracející se ze zahraniční mise, v tomto případě se jednalo o členy mise SFOR, kteří na území bývalé Jugoslávie plnili mírové úkoly. Na šest stovek vojáků 1. mechanizovaného praporu převzalo na náměstí z rukou generality České armády vyznamenání za výkon svojí služby. Vojáci byli umístěni v okolí bosenského města Prijedor, kde hlavně zajišťovali klidný průběh několikrát odložených voleb. Již v únoru téhož roku schválila městská rada finance na zhotovení stuhu

¹³⁶ KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*, str. 315 – 323.

¹³⁷ Tamtéž, str. 334.

¹³⁸ Pro jednotlivé útvary viz dotaz 533 na webových stránkách Československého vojenství: http://vojenstvi.cz/vasedotazy_36.htm.

na prapor pro jednotku SFOR za město Litoměřice, jako výraz uznání a ocenění úkolu v této mírové misi.¹³⁹

Konec pro Litoměřice jako pro posádkové město nastal až v roce 2003. Stalo se tak v pátek 30. listopadu, kdy byla definitivně ukončena činnost Výcvikového střediska ženijního vojska Armády České republiky. To sídlilo v kasárnách Pod Radobýlem. *Čerstvě zprofesionalizované Výcvikové středisko přitom fyzicky existovalo tři dny. V Litoměřicích ještě nedávno působily tři útvary armády. Dva z nich sídlily v kasárnách Pod Radobýlem a jeden v kasárnách Jiřího z Poděbrad. Původně měly být zrušeny jen kasárna Jiřího z Poděbrad, a to k 31. červenci 2004. Druhé dva útvary v kasárnách Pod Radobýlem měly být přeorganizovány. Přestože oba útvary byly opravdu zprofesionalizované, plány vzaly za své po vládním rozhodnutí o snížení rozpočtu pro resort obrany.*¹⁴⁰

V současné době je areál kasáren Jiřího z Poděbrad, označovaných také jako kasárny Dukelských hrdinů, využíván při akcích konaných na Zahradě Čech jako parkoviště. Někdy zde sídlila rychlá záchranná služba, než se jí dostalo nové budovy v areálu Městské nemocnice. V jedné budově nyní sídlí střední škola Pohoda. V areálu se také nachází dráha pro RC modely aut. Existují návrhy na využití areálu pro vysokou školu univerzitního typu.

¹³⁹ DOSKOČIL, Oldřich. *Kronika města Litoměřic 2000*. Vítání vojáků SFOR z Kosova na litoměřickém náměstí [cit. 2011-03-07]. URL: < http://www.litomerice.cz/cz/kronika/kronika_2000.pdf >.

¹⁴⁰ DOSKOČIL, Oldřich. *Kronika města Litoměřic 2003*. Konec armády v Litoměřicích [cit. 2011-03-07]. URL: < http://www.litomerice.cz/cz/kronika/kronika_2003.pdf >.

9. Závěr

V první části své práce jsem se stručně pokusil nastínit dějiny města z pohledu nejdůležitějších událostí, které byly spojeny s pobytem vojska v Litoměřicích nebo jeho okolí. Strategická poloha města vedla k tomu, že se zde vojáci vyskytovali velmi často, i když v některých obdobích by je obyvatelé města nejradši neviděli, protože se k nim vojáci nechovali zrovna v rukavičkách. Městu také zvláště neprospělo časté střídání bojujících stran za třicetileté války. Dalo by se skoro říci, že žádný velký vpád nepřátelské armády na území Čech se neobešel bez obsazení města. Důležitost města klesla poté, co byla v jeho blízkosti postavena pevnost Terežín, která měla bránit přístup do země. V této souvislosti byla také zbudována nová silnice, která se Litoměřicím vyhnula, a město tak kromě svého vojenského významu ztratilo i hospodářskou důležitost.

Vzhledem k povaze svojí práce jsem se nemohl vyhnout tématům jako vznik Československa a jeho armády, dále soužití Čechů a Němců, které v případě Litoměřic mělo určitě jiný nádech než ve většině měst ve vnitrozemí a naopak mělo společné rysy pro města, která se nacházela v pohraničí. Vznik republiky nebyla jednoduchá záležitost, avšak ve své práci jsem se ji snažil vylíčit co nejstručněji, protože dle mého názoru není pro moji práci klíčová, ale svoje místo zde má, protože datum 28. 10. 1918 slouží jako začátek mnou zkoumaného období a dále se v práci několikrát objevují oslavy tohoto pro Československou republiku významného dne. Podobným případem může být i část, ve které se velmi stručně věnuji legiím. Přesto si myslím, že pro moji práci je dostačující, když o nich podávám základní přehled.

Celé svoje líčení v meziválečné době jsem spojil s 2. pěším plukem Jiřího z Poděbrad. Vybral jsem si ho z mnoha vojenských jednotek záměrně. Snažil jsem se ho použít jako určitý příklad toho, jak se mohli vojáci z této jednotky zapojovat do civilního veřejného života. Troufám si tvrdit, že kdybych si vybral jinou jednotku, která byla umístěna ve městě, popis jejího působení by se v mnohém shodoval. Na tomto místě však musím podotknout, že popis jednotlivých událostí je také ovlivněn kvalitou jednotlivých zápisů v kronikách. Odráží se v nich práce jednotlivých kronikářů, jejich schopnost jasně se vyjádřit k jednotlivým akcím. Jejich pečlivost se odráží v četnosti prováděných zápisů. Činnost pluku v některém roce je proto možno velmi dobře zmapovat, jiné zápisy jsou zas vedeny jen, proto aby nebyl daný rok vynechán.

Mohlo by se zdát, že hlavní náplní vojáků bylo pořádání přehlídek, kulturních akcí při významných výročí a to jak celorepublikového charakteru tak těch, které byly spojovány

s historií pluku. Kroniky mi potvrdily, že hlavní náplní vojenského života byl vojenský výcvik, polní střelba a cvičení v poli. Tato činnost však nebyla veřejná a vojáci ji prováděli v uzavřených vojenských prostorech. Jedinou výjimkou bylo závěrečné cvičení, to se však v okolí Litoměřic nekonalo. Rád bych vyzdvihl i fakt, pro někoho možná překvapivý, že někteří herecky nadaní vojáci se velmi aktivně zapojovali do divadelních spolků, které ve městě existovaly. Jejich vystupování obohacovalo kulturní život ve městě. Občané a představitelé města museli být jistě také pyšní, když došlo k uspořádání venkovního představení, které zachycovalo boj legionářů u Zborova. K bohatému kulturnímu životu přispívali také hudebníci z posádkové hudby.

Celým sledovaným obdobím se jako červená nit na pozadí vine soužití Čechů a Němců v Československu. Češi ve městě vítali přítomnost armády a ta svými reprezentativními aktivitami posilovala jejich ducha a dávala jim pocit jistoty. Němečtí obyvatelé se z počátku stavěli k vojákům rezervovaně a jejich důvěru si vojáci i díky výše popsaným incidentům nezískali. K jistému urovnání vzájemných vztahů došlo v době vstupu německých aktivistických stran do vlády. Tento stav však nevydržel dlouhou dobu. Vztahy se opět vyostřily v době hospodářské krize a po nástupu Adolfa Hitlera k moci. A ztroskotaly úplně, když Litoměřice připadly nacistickému Německu.

Další možnosti výzkumu vidím v rozšíření záběru a zaměření na delší časové období. Jistě by zasluhovalo pozornost období 1938 až 1945, tedy období, kdy zde československá armáda vůbec nebyla. Naskýtala by se tedy otázka, jak byly vojenské objekty využity, k čemu sloužily, jaké jednotky německé armády se zde nacházely a samozřejmě jaký byl vztah armády a obyvatelstva města. Neméně zajímavé by bylo zkoumat období 1945 až 1948 a následně pak období do roku 1989. Poslední období posádky do roku 2003 by jen dovršilo celkový pohled na život armády a její konec v Litoměřicích. Na činnost armády v Litoměřicích by se nemělo zapomenout, neboť zásadním způsobem formovala jeho historii.

10. Resume

My bachelor thesis, entitled "Garrison town Litoměřice from 1918 to 1938" focuses to familiarize readers with the history of the first republic regarded to the relationship between soldiers and civilians, both Czechs and Germans.

The first part of my work describes briefly the history of the town in the Middle Ages until the end of the First World War. I tried to depict the events that connected the city and the army. Thanks to the ideal position Litoměřice became an important place mainly in the days when the enemy invaded the country. The city was greatly affected during the Thirty Years War because of a frequent alternation of the conflict fighting sides that controlled the city.

The next part has rather general character. It deals with the creation of Czechoslovakia, the relationship between the Czech and German nationalities. Mutual coexistence of both of them underwent a complicated development - from hatred and suspicion over neutral to slightly pleasant and then back to hostility. This relationship was influenced by international political and economic situation. Due to the aim of my work I could not forget the creation and the formation of our army, its origins but also the unification, which brought the newly created military units to the city. The second infantry regiment George of Poděbrady (2. pěší pluk Jiřího z Poděbrad) was among them.

The next part of my work is connected with the second infantry regiment because I used it as an example for depicting the ordinary way of military life. Residents of the city had the greatest opportunity to meet the soldiers during military parades and similar events that were held on some festive days - for example the establishment of Czechoslovakia, Tomáš Garrigue Masaryk's birthday or the anniversary of the regiment. Military life was not only about the organization ceremonies and holding celebrations. Soldiers also had to participate in the shootings and in the final military exercises so that is why this fact also could not be omitted.

Since the coexistence of people in this ethnically diverse environment was not always exemplary, incidents that soldiers mostly triggered are also described in the paper. It was the demolition of the statue of Joseph II., riots in the Turnhalle and those of Turners' celebration. To avoid a negative image the theatre is mentioned, too. Artistically gifted soldiers took part in many performances. The regimental music was also a positive part of military life because of the concerts citizens could listen to not only during military parades.

A rich illustrated appendix is placed at the end of my work to be a useful complement to the text part, I believe.

11. Prameny a literatura

PRAMENY:

VÚA Praha – fond MNO Presidium 1918 – 1923

– fond MNO Presidium 1924 – 1926

– fond Posádková velitelství

– fond Velitelství pěšího pluku 2 „Jiřího z Poděbrad“

LITERATURA:

ANONYM (zkratka ajt.). Vzpomínky účastníka státního převratu v Litoměřicích. In *Pod vlastním krovem*. Litoměřice, 1935.

DINTER, Oskar. Vojenský převrat v Litoměřicích. In *Pod vlastním krovem*. Litoměřice, 1935.

DOSKOČIL, Oldřich. *Z dějin litoměřického divadla a divadelnictví*. Praha, 2002. ISBN 80-903156-0-7.

DRNEK, Jan – VONDROVSKÝ, Václav. *Hoši jako květ: Příběh pluku a města 1683-2010*. Plzeň 2010. ISBN 978-80-254-6937-8.

FIDLER, Jiří – SLUKA, Václav. *Encyklopedie branné moci Republiky československé 1920 – 1938*. Praha 2006. ISBN 80-7277-256-2.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918 – 1939): díl první Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918 – 1929)*. 2. vydání. Praha, 2003. ISBN 80-7277-195-7.

Kolektiv. *Historický atlas měst České republiky: svazek č. 1 Litoměřice*. Praha 1996. ISBN 80-85268-47-7.

Kolektiv. *Nové Universum všeobecná encyklopedie A – Z*. Praha, 2003. ISBN 80-242-1069-X.

Kolektiv. *Ročenka 1948 Legionářů a příslušníků pěš. pluku 2 Jiřího z Poděbrad*. Praha, 1948.

Kolektiv. *Vojenské dějiny Československa III. díl (1918 – 1939)*. Praha. 1987.

KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*. Litoměřice, 1997. ISBN 80-85433-48-6.

KLIMEK Antonín. *Velké dějiny zemí Koruny české. Svazek 13, 1918-1929*. Praha Litomyšl, 2000. ISBN 80-7185-328-3.

KURAL, Václav. *Konflikt místo společenství?* Praha, 1993. ISBN 80-901431-3-X.

MACEK, Jaroslav. Litoměřicko v roce 1918. In HSÚ 1968 - *Vznik samostatného Československa a severní Čechy*. Ústí nad Labem, 1968.

ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova. Z historie československé armády 1932-1939*. Praha 2008, ISBN 978-80-204-1848-7

TISK:

SOKA Litoměřice - Letmeriztzer Zeitung

- Litoměřické listy

INTERNET:

DOSKOČIL, Oldřich. *Kronika města Litoměřic 2000*. [cit. 2011-03-07]. URL: <
http://www.litomerice.cz/cz/kronika/kronika_2000.pdf>.

DOSKOČIL, Oldřich. *Kronika města Litoměřic 2003*. [cit. 2011-03-07]. URL: <
http://www.litomerice.cz/cz/kronika/kronika_2003.pdf>

12. Obrazová příloha

Obr. č. 1 – současná mapa Litoměřic s barevně vyznačenými místy zmiňovaných v textu
FLALOVÁ – Turnhalle, **ČERNÁ –** budova vojenských úřadů, **HNĚDÁ –** místo, kde stála socha Josefa II., **MODRÁ –** budova velitelství
ZELENÁ – Hrádek, **ORANŽOVÁ –** Městské divadlo, **ŽILUTÁ –** Česká beseda, **ČERVENÁ –** kasárny Jiřího z Poděbrad

Obr. č. 2 – plukovník Tomeček, velitel pluku, promlouvá k nováčkům 2. pěšího pluku před jejich přísahou v roce 1930

Obr. č. 3 – pohled na stejné prostranství, místo vojáků zde dnes stojí nákladní automobily

Obr. č. 4 – nastoupení vojáci při představování plukovního praporu nováčkům před jejich přísahou v roce 1930

Obr. č. 5 – pohled stejným směrem, avšak tentokrát vévodí prostranství zeleň místo vojáků

Obr. č. 6 – plukovní prapor při slavnostním pochodu po přísaze nováčků v roce 1933

Obr. č. 7 - totéž místo, tentokrát v současnosti a bez vojáků

Obr. č. 8 – slavnostní pochod před plukovním praporem po přísaze nováčků v roce 1933

Obr. č. 9 – totéž místo o 78 let později

Obr. č. 10 – pohled z opačné strany nádvoří, rozhled komplikuje vegetace

Obr. č. 11 – výzdoba vojenského zátíší 2. pěšího pluku během oslav 80. narozenin Tomáše Garrigua Masaryka

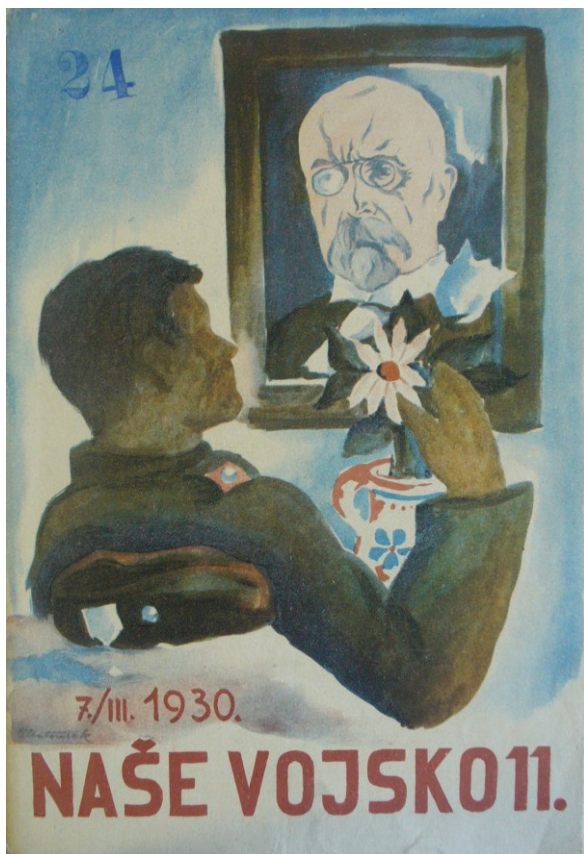

Obr. č. 12 – příjezd generála Rychtermoce na slavnostní přehlídku, která se konala při příležitosti 80. narozenin T. G. Masaryka (1930)

Obr. č. 13 – defilé 2. pěšího pluku při oslavách narozenin T.G.Masaryka (1930)

Obr. č. 14 – výroční číslo časopisu Naše vojsko při příležitosti kulatých narozenin Tomáše Garrigua Masaryka

Obr. č. 15 – plukovník Tomeček přijímá stuhu na plukovní prapor ve Velvarech 24. 6. 1934

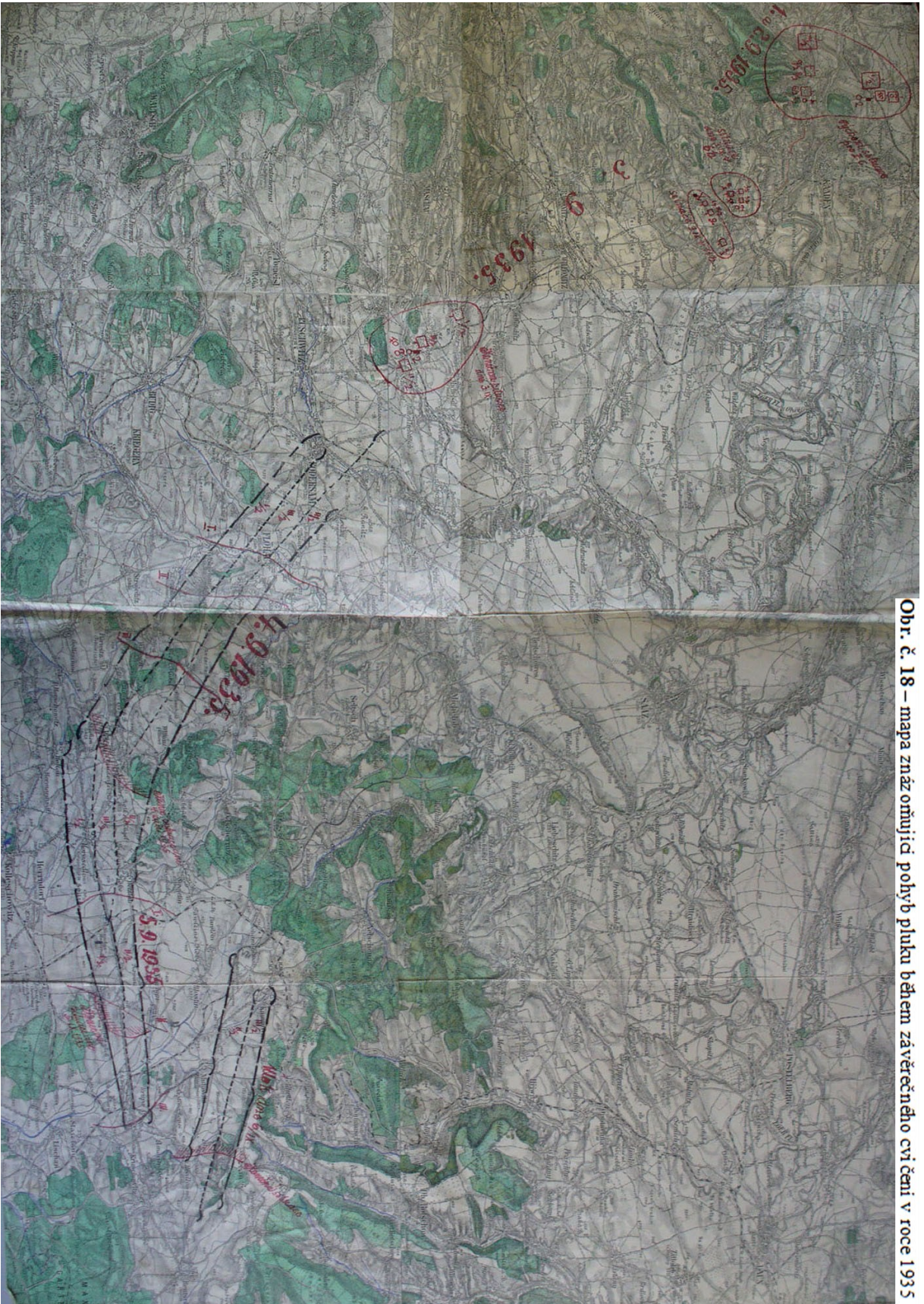

Obr. č. 16 – aplikační cvičení důstovníků v terénu v roce 1930

Obr. č. 17 – důstojnický sbor pluku v Milovicích během ostrých střelb v květnu 1930

Obř. ř. 18 – mapa znázorňující pohyb pluku během závěrečného cvičení v roce 1935

Obr. č. 19 – vojáci pochodující chmelnicí během závěrečného cvičení v roce 1935

Obr. č. 20 – přehlídka tanků na náměstí v Žatci 7. 9. 1935 po závěrečném cvičení

Obr. č. 21 – vaření v polní kuchyni při závěrečném cvičení v roce 1930

Obr. č. 22 – příjezd 2. polního praporu ze závěrečného cvičení téhož roku

Obr . č. 23 – plukovní závody – první dva vítězové v pochodu na 25 kilometrů

Obr. č. 24 – plukovní závody – vítězná štafeta kulometčíků

Obr. č. 25 – plukovní závody – vítězná rota z pochodu na 10 km

Obr. č. 26 – vojáci 3. polní roty 2. pěšího pluku slaví Vánoce 1929 v kasárnách

Obr. č. 27 – děkovný dopis za finanční dar věnovaný na vánoční nadílku

Obr. č. 28 – prostná cvičení 1. května 1928

Obr. č. 29 – momentka z fotbalového utkání v roce 1928

Obr. č. 30 – fotbalové mužstvo 2. pěšího pluku v roce 1933

Obr. č. 31 – tělovýchovný referent pluku kpt. Kocourek předvádí vrh koulí

Obr. č. 32 – momentka z pětiboje, který se uskutečnil 1. května 1928

Obr. č. 33 a 34 – současný stav objektů, které byly součástí kasáren

Obr. č. 35 – současný pohled směrem do prostoru bývalých kasáren

Obr. č. 36 – společná fotka výpravy vojenského zátiší 3. divize do Prahy; zúčastnilo se i 10 mužů 2. pěšího pluku

Obr. č. 37 – socha Josefa II, v pozadí budova vojenského velitelství

Obr. č. 38 – dnešní pohled, samozřejmě již bez sochy

Obr. č. 39 – Turnhalle

Obr. č. 40 – kulturní dům Hrádek, kde se několik let hrálo české divadlo

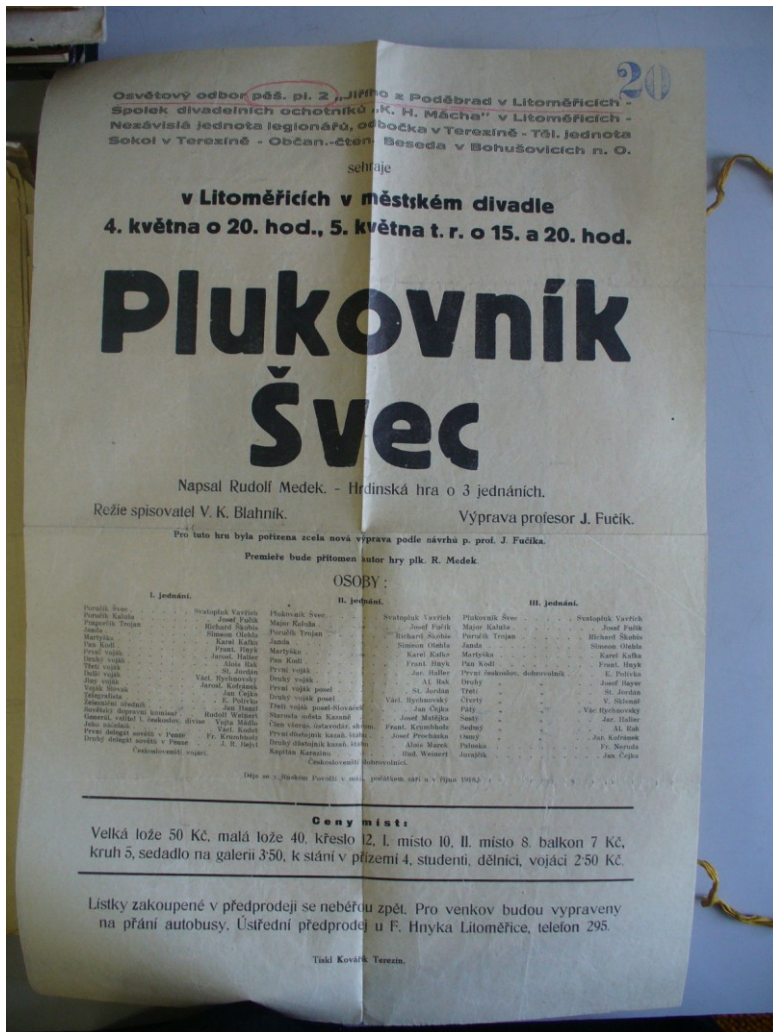

Obr. č. 41 – místo, kde stál Národní dům České besedy

Obr. č. 42 – litoměřické německé Městské divadlo před rokem 1922

Obr. č. 43 – plakát zvoucí
na hru Plukovník Švec

Obr. č. 44 – herci
v kostýmech ze hry
Plukovník Švec

Obr. č. 45 – budování zákopů na Štřeleckém ostrově pro divadelní představení

Obr. č. 46 – společná fotka všech účinkujících ve hře Zborovští

Obr. č 47 – vojáci rakouské armády (hra Zborovští)

Obr. č. 48 – vojáci ruské armády (hra Zborovští)

Obr. č. 49 – momentka jednoho z útoků (hra Zborovští)

Obr. č. 50 – tribuna s diváky během představení

Obr. č. 51 – plukovní hudba v Poděbradech v roce 1929

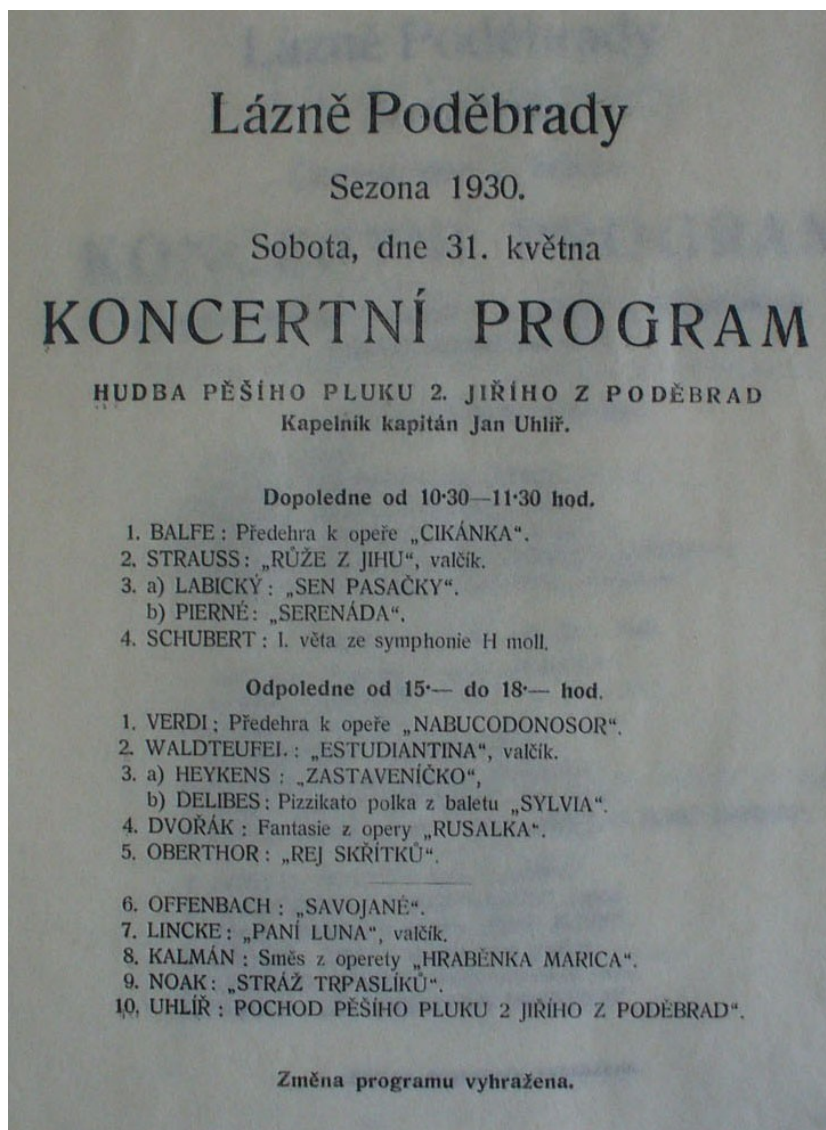

Obr. č. 52 – fotka z lázeňského časopisu v roce 1930

Obr. č. 53 - plukovní hudba v Poděbradech v roce 1930

Obr. č. 54 – příklad programu plukovní hudby během pobytu v Poděbradech

Zdroje obrázků

- obrázek číslo 1 – internet – www.mapy.cz
- obrázky číslo 2,4,6,8, 11 – 32, 36,43,51 - 54 – VÚA Praha, fond velitelství pěšího pluku 2, karton kroniky, doklady k plukovní kronice
- obrázky číslo 3,5,7,9,10, 33 – 35,38 – vlastní foto
- obrázky 19 a 20 - ŠRÁMEK, Pavel. *Ve stínu Mnichova*.
- obrázek číslo 37 – KOTYZA, Oldřich - SMETANA, Jan – TOMAS, Jindřich. *Dějiny města Litoměřic*
- obrázek číslo 39 – VESELÝ, Luděk. *Z Litoměřic a okolí pohledy staré a nejstarší*. Litoměřice 1995.
- obrázky číslo 40 - 42, 44 – 50 - DOSKOČIL, Oldřich. *Z dějin litoměřického divadla a divadelnictví*